

ARŞİV KANUNLARININ KARAKTERİSTİK YAPISI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

AN ANALYSIS OF THE CHARACTERISTIC STRUCTURE OF THE ARCHIVAL LAWS

* Bu makale; VII. Türk Arşiv Günü Toplantısı'nda (29 Kasım 2012) "Arşiv Kanunlarının Ortak Özellikleri", başlığıyla sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

ÖZET

Arşiv kanunları, arşiv kurumlarını, çalışanlarını, arşiv üretenlerini, elinde arşiv malzemesi bulunduranları ve araştırmacıları mesleki uygulamalar bakımından bağlayıcı ilkelere sahiptir. Bu ilkeler, arşiv idarelerinin yanı sıra diğer idarelerin arşivcilik kapsamında yürüttükleri iş ve işlemlerde de kendini hissettirir. Arşivsel iş ve işlemlerin yürütülmesine yönelik bağlayıcı bir arşiv kanununun olmayışı, belgelerin üretiminden düzenlenmesine, devrinden korunmasına ve erişimine kadar arşivcilikle ilişkili olan bütün uygulama alanlarında olumsuzlukların yaşanmasına yol açabilmektedir. Bu durum arşiv kanunlarının hazırlanışının hassas bir konu olduğunu ve temel özelliklerin belirlendiği yol gösterici örneklere ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, arşiv kanunlarının içeriği ülkelere ve bunlara ait bilimsel, mesleki, sosyal, idari, siyasi ve ekonomik yapı ve geleneklere göre değişebilmektedir. Bu çalışmanın amacı, bir arşiv kanunu hazırlanışı sırasında ne tür temel dinamikler üzerinden hareket edilmesi gerektiği konusunu açıklamaktır.

Anahtar Kelimeler: Arşivcilik, arşiv mevzuatı, arşiv kanunu, arşiv kanunlarının karakteristik yapısı.

ABSTRACT

Archival legislation has some occupational principles which bind archival institutions, archival researchers and archival staff. These principles are noticeable in archival works and procedures performed at archival as well as some other administrations. Due to the lack of a law made to organise all the archival work, many problems occur at many different processes related to archival documents, like producing, organizing, transferring, protecting and having access to documents. This situation clearly shows that preparing an archival law is a sensitive subject and it needs to be guided by examples where the basic features are determined. Also, the content of archival law can vary depending on the country and the scientific, occupational, social, administrative, political and economic structures and traditions in the country concerned. The aim of this study is to show on what grounds a binding archival law should be constructed.

Keywords: Archival study, archival legislation, archival law, the characteristic structure of the archival laws

İshak KESKİN

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. E-posta: ishakkeskin@hotmail.com

Giriş

Farklı alanlarda meydana gelen birçok gelişme nedeniyle günümüz toplumları ile kurumları sürekli bir değişim halindedir. Yönetimsel, toplumsal, ekonomik, siyasal, bilimsel, teknik ve mesleki bağlamda ortaya çıkan bu gelişmeler, aynı zamanda bütün mesleklerin teori ve uygulamalarını da derinden etkilemektedir. Bu durum, ülkelerin toplumsal ve idari

ri yapıları için olduğu kadar, arşivcilik mesleğinin teori ve uygulamaları için de geçerlidir. Dolayısıyla söz konusu gelişmeler, belgelerin üretiminden tasfiyesine kadar arşivcilik mesleğinin bütün uygulama alanları üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Söz konusu arşivsel uygulamaların gereği gibi yerine getirilmesi ise, kuşkusuz önemli ölçüde mesleğe ait yasal düzenlemelere (özellikle de arşiv kanunlarına)

bağlıdır. Bu yasal düzenlemeler, ülkelerin tarihine, geleneklerine, idari yapılarına, sosyal şartlarına ve ekonomik uygulamalarına göre farklı özelliklere sahip olabilirler. Bu yüzden, arşiv kanunları, ülkelerin geleneklerine, idari yapılarına, uygulanan ekonomik sisteme bağlı belli karakteristik yapı(lar) arz ederler.

Arşivcilikle ilgili uygulama sorunlarının çözümüne temel oluşturacak alanlardan biri arşiv kanunlarıdır. Ağırlıklı olarak idare hukukunu, özel arşivler yönüyle de özel hukuku ilgilendiren bağlayıcı ilkelere sahip arşiv kanunları, mesleğe ilişkin bir uygulamayla alakalı temel davranışların nasıl olması gerektiği yönünde belirleyicidir. Bu sayede sorunların kişiye, döneme ve şartlara bağlı olarak, yani öznel bir tarzda çözümlenmesi engellenmiş olmaktadır. Arşiv kanunları, bu yönleriyle nesnel ilkeler de ortaya koyarlar. Bu durum, arşiv uygulamalarının gereği gibi yerine getirilmesinin önemli ölçüde kanun (ve çıkartılacak diğer uygulama¹) metinlerine bağlı olduğunu anlatmaktadır.

Bütün bu anlatılanlar, kanun düzeyinde gerçekleştirilecek olan arşivsel bir düzenlemenin karakteristik yapısı meselesinin tartışmaya değer olduğunu göstermektedir. Zira arşivcilikle ilgili temel prosedürlerin ve ihtiyaçların belirlenmesi hatta idari yapının ve ekonomik sistemin bilinmesi, bir kanun metninin hazırlanışı sırasında önemli ölçüde yol gösterici olabilmektedir. Bu bağlamda devletlere (ve hatta toplumlara) ait bazı temel özelliklerin arşiv kanunlarının karakterinin belirlenmesi noktasında oldukça ve kesin şekilde etkin olduğu söylenebilir. Diğer yandan bu durum, arşivcilikle ilgili bir kanun metninin hazırlanışında rehber niteliğinde bir referans modelin belirli ölçülerde hazır olmasının yararına da işaret etmektedir. Daha işin başında, yani arşiv kanunlarının hazırlanışı sırasında yol gösterici olacak olan böyle bir rehberin, temel mesleki

ihtiyaçların ve ülkelerin idari, sosyal, ekonomik ve yasal uygulamalarının temel alınarak hazırlanması, her ülkenin söz konusu rehber içinde kendi arşivsel ihtiyaçlarına cevap verecek çözümler bulmasına yardımcı da olabilecektir.

Bu çalışmanın amacı; en temelde, bir arşiv kanun metninin hazırlanışına yardımcı ve yol gösterici olabilmek üzere arşiv kanunlarının ortak özelliklerinin ne olduğunun tespit edilmesidir. Bu bağlamda bir arşiv kanununun amaç, kapsam ve tanımlardan oluşan uygulama alanı, arşiv idaresinin yapısı ve bunun bağlı bulunması gereken üst devlet teşkilatı, arşiv teşkilatının ülke çapına yayılma biçimi, belgelere uygulanacak işlemler, kamu arşiv belgeleri ile ilgili prensipler, kamuya ait olmayan arşivler, arşivci yetiştirilmesi, hizmet içi eğitim, uluslararası arşiv örgütüyle ve diğer kuruluşlarla ilişkiler, personel, resmi yayınlar deposu ve arşiv kütüphanesi, teknik gelişmelerin arşivlerde uygulanması, arşive ilişkin suçlar ve bunlara verilecek cezalar konularına değinilmiştir.

Arşiv Kanunlarının İçeriği Sorunu

Tarihsel süreçte arşivcilik mesleğinin vizyonu, sürekli gelişme gösterse de, özellikle Fransız İhtilâli'nden itibaren siyasal, bilimsel, mesleki, ekonomik, toplumsal ve yönetsel birçok yeni gelişmelerle ve bu gelişmelerden kaynaklı sorunlarla karşı karşıya kaldığı bilinmektedir. Bu gelişme ve sorunlar, arşivciliğe dair konuların (iş ve işlemlerin) ülke genelinde nasıl bir politikayla çözüme kavuşturulacağı ve bunun için nasıl bir yöntem izleneceği meselesini gündeme getirmektedir. Bunların çözüme kavuşturulabilmesi, kuşkusuz ilgili tarafları bağlayıcılığı olan bir arşivcilik kanunuyla mümkündür.

Arşiv kanunları, arşiv idarelerinin faaliyetini belirlemek ve diğer paydaşların bu idareyle olan ilişkilerini düzenlemek üzere hazırlanırlar². Bu bağlamda arşiv kanunları; arşiv idaresinin bağlı bulunması gereken makam, nasıl bir idari makam tarafından yönetiminin sağlanacağı, örgütlenme biçimi, her türden belgeye uygulanacak esaslar, özel hukuk gerçek ve tüzel kişileri tarafından üretilen belge ve oluşturulan arşivlere yaklaşımın nasıl olması gerektiği gibi birtakım temel konular üzerinde durur. Ayrıca araştırmacıların arşivlerden hangi şartlarda yararlanabileceklerine ilişkin temel kuralların ortaya konulmasını sağlar. Arşiv kanunlarında düzenlenmesi gereken bu konular, kamu idarelerinde tutulan bel-

1 Uygulama metinlerinin de bazı özellikleri söz konusudur. Ayrıntı için bkz.: Robert-Henri Bautier, "Principles of Archival Legislation", *A Manual of Tropical Archivologie*, ed. Yves Pérotin, Paris: Unesco, 1966, s. 52-58; Tülin Aren, *Arşiv Problemleri ve Arşivcilik*, Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1976, s. 20-14; Çiçek, Niyazi. "Türkiye'deki Belge Yönetimi Uygulamalarında Mevzuat Problemi: Dosya Yönergesi Örneği", *Bilgi Eksenli Kuram ve Uygulamalar: Sorgulayıcı ve Çözümleyici Yaklaşımlar Sempozyumu (31 Mayıs-02 Haziran 2012 Ürgüp Nevşehir) Bildiriler*, Ankara: Ankara Üniversitesi, 2012, s. 403-419.

2 Bautier, *a.g.m.*, s. 33-52.

gelerin hangi şartlarda üretilmeleri, düzenlenmeleri ve korunmaları gerektiği, üretildikleri kurumdan arşiv idarelerine devrinin nasıl gerçekleştirileceği, mülkiyet sahibi yönetim/şahıs ile araştırmacı erişiminin hangi şartlar altında mümkün olabileceği gibi temel durumları açıklar. Bu durumlar, arşiv kanunlarının sahip olması gereken birtakım ortak özellikler hakkında temel bir fikir verdiği gibi, onlara ortak bir karakter yapısı da kazandırır.

Bu karakter yapısının nasıl olması gerektiği ise, daha önce belirtildiği üzere, ülkelere ait idare geleneği, mevcut idari ve ekonomik yapı, hatta sosyal durum ile yakından ilişkilidir. Ükelere göre değişe(bile)n bu hususlar; bir yandan arşiv kanunlarının temel karakterini ortaya koyarken, bir yandan da ülkelere ait ortak bir arşiv kanununun düzenlenmeyeceğini / geçerli olamayabileceğini de açık bir şekilde gözler önüne sermektedir. Ancak bu durum, arşiv kanunlarının bazı farklılıklarla birlikte ortak özelliklere sahip olarak hazırlanmasının önünde bir engel teşkil etmemektedir.

O halde, arşiv kanunlarının hem ortak özelliklere sahip olduğunu hem de bazı farklılıkları ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. Örneğin ABD ve Almanya gibi eyalet yapısına sahip ülkeler ile Fransa, İngiltere, Türkiye gibi merkezi idare şeklini benimsemiş ülkeler arasında belirgin farklar mevcuttur. Hatta bir arşiv kanunu, ilgili devletin federal bir devlet olup olmayışına, merkezi idarenin mahalli ve etnik idarelerin özerklik (otonomi) derecesine, merkezi idarenin mahalli idarelere az veya çok müdahale edişine göre farklılıklar da gösterir³. Kanun ayrıca, ülkedeki sosyal yapıya, özel mülkiyet hakkının genişliğine, geçmişte olduğu gibi sosyalist ekonomi biçimlerinin uygulanmasına, devletin şirketler ve dini faaliyet alanlarına müdahale derecesine sıkı sıkıya bağlıdır⁴. Hatta ülkelerin büyüklük ve küçüklüklerinin de bunlar üzerinde etkili oldukları, arşiv kurumlarının bağlı buldukları üst devlet teşkilatlarından anlaşılabilir⁵. Örneğin arşiv idareleri, Türkiye⁶ ve Avusturya'da Başbakanlık

(Bundeskanzleramt)⁷, İngiltere'de Adalet Bakanlığı (Lord Chancellor)⁸, Almanya'da Federal Kültür Bakanlığı (Kulturstaatsministerium)⁹, Fransa'da Kültür ve İletişim Bakanlığı (Ministère de la Culture et de la Communication)¹⁰, Romanya'da İçişleri Bakanlığı (Ministerul de Interne)¹¹,

(g). Bu maddenin (g) bendine göre Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, T.C. Başbakanlık makamına bağlıdır. Bu kesin bilgiye karşın, ilgili başka mevzuatta arşiv sahasına ilişkin bazı düzenlemelerin yürütülmesi sorumluluğunun Başbakanlık yanı sıra Bakanlar Kurulu'na da ihale edildiği anlaşılmaktadır. Örneğin; "Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik" in (T.C. Başbakanlık. Resmi Gazete, sayı: 19816, yayımlandığı tarih 16 Mayıs 1988) 49. maddesine göre ilgili Yönetmeliğin yürütülmesi sorumluluğu Başbakanlık makamına havale edilmiştir. Bununla birlikte 3473 sayılı "Muhafazasına Lüzum Kalmayan Evrak ve Malzemenin Yok Edilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun" un (T.C. Başbakanlık. Resmi Gazete, sayı: 19949, yayım tarihi: 4 Ekim 1988) 9. maddesine göre ise, ilgili Kanun hükümlerinin uygulama yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilmiştir. Bu durum, arşivcilikle ilgili hükümlerin uygulanmasında çift başlılığın varlığına işaret etmektedir.

- 7 Republik Österreich, "Österreichisches Staatsarchiv – Kurzinformation", 20 Mart 2013 tarihinde <http://www.oesta.gv.at/site/4979/default.aspx> adresinden erişildi.
- 8 United Kingdom, "The Public Record Act 1958", 15 Şubat 2013 tarihinde <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/6-7/51> adresinden erişildi; bu konuda ayrıca bkz.: Lâle Özdemir, "The National Archives and the Lord Chancellor's Advisory Council on National Records and Archives in the Freedom of Information Era", *Journal of the Society of Archivists*, 30/2 (October 2009), s. 137-145.
- 9 Bundesrepublik Deutschland, "Amtsleitung", 20 Mart 2013 tarihinde <http://www.bundesarchiv.de/bundesarchiv/organisation/amtsleitung/index.html.de> adresinden erişildi.
- 10 République française, "Archives de France", 25 Şubat 2013 tarihinde <http://www.culturecommunication.gouv.fr/Disciplines-et-secteurs/Archives2> adresinden erişildi.
- 11 Republicii România, "Romanian Law of the National Archive". Artikel 3. 21 Mart 2013 tarihinde <http://www.right2info.org/resources/publications/laws-1/>

3 Bautier, *a.g.m.*, s. 34.

4 Bautier, *a.g.m.*, s. 33-58.

5 Börje Justrell, *What is This Thing We Call Archival Science? A Report on an International Survey*, Stockholm: The National Archives Sweden, 1999, s. 108.

6 T.C. Başbakanlık. Resmi Gazete. "Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun", mad. 2

Macaristan'da Beşeri Kaynaklar Bakanlığı (Emberi Erőforrások Minisztériuma)¹², Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Cumhurbaşkanlığı¹³, Svaziland'da Enformasyon, İletişim ve Teknoloji Bakanlığı (The Ministry of Information, Communications and Technology)¹⁴ gibi çeşitli makamlara bağlı olması da bunu açıkça ifade etmektedir.

Arşivlerin milli geçmişin ve mevcut idari teşkilatın bir yansıması olarak teşekkül etmesi nedeniyle, araştırmacılar tarafından ortaya konulan arşiv kanunlarına ilişkin ortak özelliklerde farklı detaylar da söz konusudur. Bu detaylar, hiç şüphesiz, ilgili devletin federal bir devlet olup olmayışından, merkezi idarelere bağlı mahalli idarelerin özerklik derecesinden, merkezi idarenin mahalli idarelere az veya çok müdahale edişinden etkilenmiş görünmektedir. Yine bu detaylar; kanunun hazırlanışında ülkelerin sosyal yapısını, özel mülkiyet hakkının genişliğini, ekonomik sistemlerin uygulanış biçimini, devletin şirketler ve dini faaliyet alanlarına müdahale derecesini de dikkate alarak oluşturulmuştur.¹⁵

Yukarıda verilen bilgilerden özetle anlaşılması gereken, arşivcilik konusunda bir kanun metni ortaya koyabilmek öncelikle bu sahada belli konuların ve uygulamaların belirlenmesiyle, daha doğrusu ülkelere ait özel şartların daha başlangıçta kesin şekilde tespitiyle mümkündür. Bu konu ve uygulamalar, aynı zamanda arşiv kanunlarının ortak özelliklerle-

ri olarak ortaya konulmuş olur. Söz konusu ortak özellikler arşiv kanunlarının hazırlanışında büyük önemi haizdir.

Literatür İncelemesi ve Arşiv Kanununun Karakteristik Yapısına Dair Görüşler

Kısa bir literatür incelemesinde dahi arşiv kanunuyla ilgili birçok çalışmanın yapılmış olduğu görülür. Bu çalışmaların bazıları arşiv mevzuatı konusunu doğrudan ele alırken, bazıları da, araştırmanın bir kısmının konuya ayrılması şeklindedir. Yine konuya hasredilen kitap ve makaleler olduğu kadar, bir kitabın ve bir makalenin sadece bir kısmında konunun incelendiği çalışmalar da mevcuttur. Bunlardan bazıları hakkında burada kısa bir değerlendirme de yapılması mümkündür. Örneğin konu hakkında Salvatore Carbone ve Raoul Guêze tarafından bir kitap çalışması yapılmış ve Robert-Henri Bautier tarafından da bir makale kaleme alınmıştır. Bunların yanı sıra Bruno Delmas, Eric Ketelaar, Tülin Aren ve İsmet Binark tarafından yapılan kitap çalışmalarında bu konuya birer bölüm ayrılmıştır. A. Fikret Ar ve İshak Keskin tarafından yapılmış makale çalışmalarında ise, konuya makale içinde alt başlık şeklinde yer verildiği dikkat çekmektedir.

Bu çalışmalarda arşiv kanunlarının ortak özellikleri şu şekilde verilmiştir:

Salvatore Carbone ve Raoul Guêze¹⁶, eserlerinde, arşiv kanunlarının karakteristik yapısını (anatomisini) onaltı ana başlık altında vermişlerdir. Yazarlar, konuyu incelerken aynı zamanda federal yönetim biçimine sahip ülkeler için bir arşiv kanununun nasıl olması gerektiği sorusuna da cevap aramışlardır. Diğer yandan, Dışişleri ve Savunma Bakanlıklarına ait arşivler hakkında bir değerlendirmenin arşiv kanunlarında yer alması gerektiği düşüncesiyle, sözü edilen konuyu ayrıca değerlendirmeyi de uygun bulmuşlardır.

Robert-Henri Bautier¹⁷, konu hakkında kaleme alınan eserler arasında önemli bir yere sahip bulunan makalesinde, arşiv kanununun anatomisini beş ana madde altında toplamıştır. Buna göre bir arşiv kanunu; uygulama alanının tanımı, arşiv idaresinin bağlı bulunduğu makam ve bir arşiv idaresinin organları, arşivcilik ağı, arşivcilik usulü, kamu arşiv

romania-law-on-national-archives/view adresinden erişildi.

12 Magyar Köztársaság, "Jogszabálykereső", 21 Mart 2013 tarihinde http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99500066.TV adresinden erişildi.

13 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, "Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası", *KKTC Resmî Gazete*, 1 Mart 1990, madde 14, yayım tarihi: 1 Mart 1990. 26 Mart 2013 tarihinde <http://arsiv.kamunet.net/mevzuat/15-1990s.htm> adresinden erişildi.

14 Kingdom of Swaziland, "Ministry of Information, Communications and Technology", 15 Şubat 2013 tarihinde http://www.gov.sz/index.php?option=com_content&view=article&id=213&Itemid=303 adresinden erişildi. Bu ülkeye ait arşiv idaresinin daha önce bağlı bulunduğu bakanlık ise Tabi Kaynaklar ve Toprak Bakanlığı / Ministry of National Resources and Land Utilisation (bkz.; Justrell, *a.g.e.*, s. 108.

15 Bautier, *a.g.m.*, s. 33-58.

16 Salvatore Carbone and Raoul Guêze, *Draft Mdel Law on Archives: description and Text*, Paris: Unesco, 1972, s. 21-117.

17 Bautier, *a.g.m.*, s. 33-58.

dokümanları ile ilgili ilkeler ve kamusal olmayan arşivler konularına temelde açıklık getirmelidir.

Bruno Delmas¹⁸, arşivcilik konusunu genel olarak ele aldığı kitabında, arşiv kanununun anatomisini altı madde altında, ancak kısaca incelemeyi tercih etmiştir. Buna göre bir arşiv kanunu; temel ilkeler, sorumluluklar, arşiv idaresinin bağlı olacağı otoritenin tespiti, arşiv idaresinin ve arşiv ağının organizasyonu ile kamuya ait olmayan arşivler kısımlarından oluşmalıdır.

Eric Ketelaar¹⁹, arşiv mevzuatı ve düzenlemeleri için dikkate alınması gereken temel konuların bir özeti sunduğu çalışmasında, konuyu 19 madde altında incelemiştir. O, eserinde, konuyu şu başlıklar altında ele almayı tercih etmiştir: Kayıt ve arşiv kavramlarının açıklanması, kamu evrak ve arşivinin tanımı, kamu arşivlerinin devredilemezliği (elden çıkarılamayacağı), kamusal olmayan arşivler, kamu arşiv hizmetlerinin organizasyonu, millî arşiv sistemi, bakanlığa ait sorumluluklar, arşiv konseyi, belge yönetimi, denetim hakkı, kayıt merkezi, seçme ve imha, transfer (devir), resmi yayınlar deposu, koruma, düzenleme ve tanımlama, erişim, çoğaltma, personel, cezai hükümler.

Çalışmasını önemli ölçüde Robert-Henri Bautier'nin²⁰ makalesinden yola çıkarak kaleme alan Tülin Aren²¹, arşiv kanununun uygulama alanı, arşiv idaresi ve bağlı bulunduğu merci, arşiv ağı, arşivcilik usulü, kamu arşiv belgeleri ile ilgili prensipler, kamu sektörüne ait olmayan arşivlerin statüsü konularını değerlendirmiştir.

A. Fikret Ar²², arşiv kanununun anatomisini on iki ana madde altında vermeyi uygun bulmuştur. Buna göre bir arşiv kanunu; arşivlerle ilgili çeşitli tanımlar, arşiv belgelerine uygulanacak işlemler, arşive ilişkin suçlar ve bunlara verilecek cezalar, arşiv hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu üst teşkilat, bu teşkilatın örgütlenmesi, kurum ve birim arşivleri,

Devlet Arşiv Danışma Kurulu, devlet-kurum arşivi ilişkisi, arşivci yetiştirilmesi ve hizmet içi eğitim, uluslararası arşiv örgütleri, mevcut arşiv malzemesine uygulanacak işlemler, arşiv malzemesinin ve arşivlik malzemenin saklanma süreleri, teknik gelişmelerin arşivlerde uygulanması temel alanlarına bağlı kalarak konuyu değerlendirmiştir.

İshak Keskin²³ ise, arşiv kanununun anatomisini on altı ana başlık altında ancak kısa açıklamalarla vermiştir. Buna göre bir arşiv kanununun anatomisi şu şekilde belirtilmiştir: Kanun metninin hazırlanma amaç ve kapsamı, arşivlerle ve arşivcilikle ilgili tanımlar, arşiv belgelerine uygulanacak işlemler, arşiv hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu üst teşkilatın ve bu teşkilata bağlı birimlerin görev, yetki ve sorumlulukları, kent arşivlerinin görev, yetki ve sorumlulukları, kurum ve birim arşivlerinin görev, yetki ve sorumlulukları, arşiv biriminin sorumlu olacağı ana otorite, devlet-kurum arşivi ilişkileri, arşiv denetleme kurulunun örgütlenmesi, arşiv danışma kurulunun kurulması, arşiv ağının örgütlenmesi, arşivci yetiştirilmesi ve hizmet içi eğitim, uluslararası arşiv örgütüyle (ICA) ve diğer kuruluşlarla ilişkiler, teknik gelişmelerin arşivlerde uygulanması, kamuya ait olmayan arşivler, arşive ilişkin suçlar ve bunlara verilecek cezalar.

Yukarıda sunular bütün bakış açıları farklı sayılardan oluşan maddelerde ve derinlikte konuyu ele almış olsalar da, hemen hemen tamamı aynı konulara temas ederek arşiv kanunlarının ortak özelliklerini belirlemeye çalışmışlardır. Bununla birlikte araştırmacılar, arşiv kanunlarının ortak yanlarını kimi zaman genelleme haline dönüştürülmüş ana başlıklarla ele almayı tercih de etmişlerdir. Ortak özelliklerin genelleme yapılmak suretiyle verildiği izlenimi bir olumsuzluk gibi görünse de, bu sözde(!) kusurun, konunun belli ana başlıklar altında toplanarak ve bu başlıkların altında alt başlıkların oluşturulabilmesi nedeniyle, aslında önemsenmesi gerekir. Hatta, her bir ayrıntının neredeyse farklı başlıklar veya birtakım ana başlıklar altında incelenmesi ve yine bunların altında bazı alt başlıkların oluşturulması sayesinde, konunun, sistematik bir şekilde incelenmesine imkân vermesi bakımından daha uygun olacağı düşünülebilir.

Arşiv Kanunlarının Genel Yapısının Nasıl Ola-

18 Bruno Delmas, *Arşivler*, Nihal Somer (Çev.), Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1991, s. 22-24.

19 Eric Ketelaar, *Archival and Records Management Legislation and Regulations. A RAMP Study with Guidelines*, Paris: Unesco, 1985, s. 102-113.

20 Bautier, *a.g.m.*, s. 33-58.

21 Aren, *a.g.e.*, s. 13-20.

22 A. Fikret Ar, "Yeni Bir Arşiv Yasası ve Arşivin Yeniden Örgütlenmesi İçin Modeller", *Amme İdaresi Dergisi*, 15/4 (1982), s. 3-18.

23 İshak Keskin, "Türkiye İçin Bir Arşiv Kanunu Yazmak: Bir Model Önerisi", *Arşiv Dünyası*, 13 (2012), s. 6-7.

bileceğine Dair

Kapsamı her ülkenin kendine özel şartlarına göre belli ölçülerde değişmekle beraber, arşiv kanunlarının araştırmacılar tarafından birtakım ortak özellikleri belirlenmiştir. Bu ortak özellikler, ülkelerin tarihine, geleneklerine, idari yapılarına, sosyal şartlarına ve ekonomik sistem uygulamalarına göre değişik karakterler arz etmektedir. Bu temel karakterlerden hangisinin tercih edileceği, arşiv kanunu hazırlama eğiliminde olan ülkelerin özel durumlarına bağlıdır; diğer yandan, önceden hazırlanmış bir arşiv kanununa sahip ülkeler söz konusu olduğunda ise, bu ülkeler, mevcut kanun metni üzerinde kolay bir şekilde kendi şartlarına uygun değişiklikler veya eklemeler yapabilir.

Aşağıda, ülkelerin kendi şartlarına uygun bir arşiv kanunu modeli oluşturabilmelerinde kolaylık sağlayabilecek temel konular üzerinde durulmuştur. Belirtildiği üzere, bu özelliklerin tamamı bir arşiv kanununda yer alması mümkün değildir; bununla birlikte, hangisinin / hangilerinin olabileceği ise, ihtiyaç sahipleri tarafından kararlaştırılacaktır. Arşiv kanunlarının genel karakter tablosu aşağıda başlıklar halinde açıklanmaya çalışılmıştır²⁴.

1. Kanunun uygulama alanı: Amaç, kapsam ve tanımlar²⁵

a. Amaç²⁶

Arşiv kanununun daha başlangıç kısmında ilgili kanunun hangi amaç doğrultusunda hazırlandığı, kapsamının ne olduğu, yani hangi fonları kapsadığı ve hangi belgelere uygulanacağı ayrıntılarına yer verilir.

Bir arşiv kanununun amaç kısmında; milli arşiv hizmet ve faaliyetlerinin yürütülmesine, denetlenmesine, güncel ve yarı güncel kullanım değerine sahip belgeler ile arşivlerde bulunan arşiv belgeleri ve arşivlik belgelerin tespitine, düzenlenmesine, korunmasına, bilimsel araştırmalara, milli menfaatlere ve kamu yararına uygun olarak kullanılmasına,

saklanması gerekli görülmeyen belgelerin ayıklama ve imhasına dair usul ve esasları düzenlemek olduğu ifade edilir.

b. Kapsam²⁷

Bütün arşiv kanunlarının daha başlarında özellikle kanunun uygulanacağı arşiv fonlarının tanımlanmasında yarar vardır. Bu kısım, aynı zamanda sorumluluğun bütünü ile arşiv idaresinde olduğu (kamu idareleri tarafından üretilen) arşiv belgeleri ile arşiv idaresinin çeşitli biçimler altında bazı kontrol haklarına sahip olduğu özel kişi ve kuruluş arşivi belgelerinin birbirinden ayrı edildiği bir kısımdır.

Arşiv kanunu temelde arşiv fonlarının bütününe uygulanmakla birlikte, herhangi bir soruna ve yanlış anlaşılmaya imkân vermemek üzere kanunun kamu, özerk, mahalli ve özel kuruluşlar tarafından üretilen evrak ve fonları kapsayıp kapsamadığı açıklanır. Bu durum ülkelerin idari yapısına göre değişmekle birlikte, genel anlamda ifade edilecek olursa, kanunun her ne ad ve statüde kurulursa kurulsunlar, bütün merkezi ve mahalli kamu kurum ve kuruluşlarını hatta kamu hizmeti gören özerk kurumları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile bunlar tarafından üretilen her türlü belgeleri kapsadığı açıkça belirtilir. Ancak burada ülkelerin idari yapısına ve geleneklerine uygun bir düzenlemenin hâkim olduğundan söz etmek gerekmektedir.

Diğer yandan belgeler hangi taşıyıcı ortamda bulunursa bulunsun, kanunun bütün arşiv belgelerine uygulanacağı açıkça belirtilmelidir. Arşiv belgeleri; el yazısı veya daktilo yazısı, baskı veya teksir halinde resmi yayın, mali ve istatistik doküman, harita ve plan, fotoğraf, film, plak veya diğer biçimlerde sesli görüntülü dokümanlar ve günümüzde yoğun şekilde üretildiği gibi elektronik ortamda üretilmiş veya bu ortama sonradan dijitalleştirme yapılmak suretiyle nakledilmiş bir belge olabilir. Taşıyıcı ortamları farklı farklı da olsa, bütün bunlar, arşiv malzemesi niteliğinde ise, arşiv kanununda yer bulmalıdır.

c. Tanımlar²⁸

Bu kısımda; sahip olunan belge türüne bakılmaksızın kanun metninde geçen arşivlerle ve/veya

24 Bir arşiv kanununun genel niteliklerine ilişkin verilen bilgiler temelde Carbone ve Guêze (*a.g.e.*, s. 19-119), Bautier, (*a.g.m.*, s. 33-58., Ar (1982, s. 15-17), Delmas (*a.g.e.*, s. 22-24), Ketelaar (*a.g.e.*, s. 102-113), Aren (*a.g.e.*, s. 13-20) ve Keskin (*a.g.m.*, s. 6-8) tarafından verilen bilgilere dayanmaktadır.

25 Carbone and Guêze, *a.g.e.*, s. 21-30; Ketelaar, *a.g.e.*, s. 103.

26 Bautier, *a.g.m.*, s. 35-36; Ar, *a.g.m.*, s. 15; Aren, *a.g.e.*, s. 14; Keskin, *a.g.m.*, s. 7.

27 Bautier, *a.g.m.*, s. 33-58; Ketelaar, *a.g.e.*, s. 103; Ar, *a.g.m.*, s. 15; Keskin, *a.g.m.*, s. 7.

28 Ketelaar, *a.g.e.*, s. 103-104; Ar, *a.g.m.*, s. 15; Keskin, *a.g.m.*, s. 7.

arşiv gruplarıyla ilgili kavramların açıklaması yapılır. Bu açıklamalara devletin her kademesindeki arşiv/arşiv grupları ve üzerinde (birtakım) kontrol hakları bulunan özel arşivler dâhildir. Tanımlar kısmında; arşivcilikle ilgili olarak ara depo, doküman, belge, arşivlik belge, arşiv belgesi, ayıklama, birim arşivi, şehir arşivi, bölge arşivi, dosya planı, eyalet arşivi, arşivin bağlı bulunduğu makam (genel müdürlük) ve bu makamın (genel müdürlüğün) sorumluluğu üst teşkilat (başbakanlık, bakanlık adı vs.) gibi idari merci, mahalli arşiv, eyalet arşivi, il arşivi, ilçe arşivi, kurum arşivi, mükellef, özel arşiv, saklama planı, saklanması gerekli görülmeyen belge, tasnif, ayıklama ve imha gibi en temel kavramlar başta olmak üzere kanun metninde geçen bütün terminoloji açıklanır.

2. Arşiv idaresinin teşkilatlanması²⁹

a. Arşiv idaresinin devlet teşkilatındaki yeri³⁰

Arşiv hizmetlerinin bağlı olduğu üst devlet organı (başbakanlık, bakanlık vs.) kanunda belirtilir. Bu durum, arşiv hizmetlerinin bağlı bulunduğu / arşiv hizmetlerinin sorumlu olduğu idarenin sık sık değiştirilmesi ihtimaline karşı ve söz konusu hizmetlerin yürütülmesinde istikrarı sağlama yönünden yarar sağlar.

Arşiv hizmetlerinin bağlanacağı ana otorite konusu; arşiv hizmetlerinin geniş yetkiye sahip bakanlıklar arası ya da başbakanlık gibi bakanlıklar üstü bir devlet kuruluşuna verilmesini kapsar.

Arşiv idaresinin sorumlu olduğu üst teşkilat konusu dünya genelinde birbirinden çok farklı şekillerde çözüme kavuşturulmuştur³¹. Arşiv idaresi,

29 Carbone and Guêze, *a.g.e.*, s. 31-38; Ketelaar, *a.g.e.*, s. 108.

30 Bautier, *a.g.m.*, s. 36-37; Ketelaar, *a.g.e.*, s. 108; Aren, *a.g.e.*, s. 14-15; Keskin, *a.g.m.*, s. 7.

31 Justrell (*a.g.e.*, s. 108), eserinde arşiv idarelerinin bağlı bulunduğu bakanlıkları şu şekilde sıralamıştır: Kültür Bakanlığı ve Yönetim Bakanlığı, Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Bilim, Sanat, Kültür Bilim ve Teknoloji Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Gençlik Spor ve Kültür Bakanlığı, Gençlik Spor ve Kültür Bakanlığı, Bilgi ve Sanat Bakanlığı, Dini İşler ve Kültür Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Milli Eğitim ve İnanç Bakanlığı, Teknoloji ve Eğitim-Öğretim Bakanlığı, Federal İçişleri Bakanlığı, Milli Miras ve İçişleri Bakanlığı, Çalışma ve İçişleri Bakanlığı, Devlet Genel Sekreterliği, Kabine İşleri Bakanlığı, Tabi Kaynaklar ve

bunlardan hangisine bağlanırsa bağlansın, bu sayede, bütün idari teşkilatla doğrudan doğruya ve etkin bir biçimde ilişki kurabilir. Arşiv hizmetlerinin Hükümet Sekreterliği (La Secrétaire d'Etat) (Vatikan), Başbakanlık (Türkiye), Federal Başbakanlık (Avusturya), Cumhurbaşkanlığı (KKTC), Devlet Başkanlığı (ABD) mercilerinden birine bağlanması, bu hizmetlerin idari açıdan etkin yürütülmesini daha da mümkün kılar. Ancak bu durumda, arşiv hizmetlerinin çok önemli olan kültürel niteliğinin zafra uğraması, idari hatta siyasi bir nitelik kazanma tehlikesiyle karşı karşıya kalınması ihtimali belirir. Bununla birlikte arşiv hizmetlerinin bir idari hizmet ve aynı zamanda araştırma hizmetleri bakımından büyük değeri söz konusudur ve bütün arşivsel faaliyetler anılan bu iki temel konu bağlamında değerlendirilerek yürütülür. Bu yüzden, arşiv hizmetlerinin bağlanacağı temel devlet teşkilatı, söz konusu olan iki temel arşivsel görevin (idari ve araştırma hizmetlerinin) yerine getirilmesi bakımından sorun yaratmamalıdır.

Arşiv hizmetlerinin kültürel yanının ihmal edilmesi tehlikesi, arşivin içişleri, milli eğitim veya kültür bakanlıklarından birine bağlanması halinde azalır. İçişleri Bakanlığının çok ağır bir genel idare ve içişlerine dönük güvenlik sorumluluğunun bulunması, bakanlık yetkililerinin arşiv hizmetlerini idari açıdan önemsiz görmesine ve arşiv hizmetleriyle yeteri kadar ilgilen(e)memelerine sebep olabilir. Arşiv hizmetlerinin kültür ve milli eğitim bakanlıklarından birine bağlanması halinde ise, bilimsel açıdan personelin yetişmesi, yöneticilerin teknik nitelikleri, milli tarihle ilgili her türlü hususun korunması açısından tatmin edici sonuçların elde edilmesinin daha fazla mümkün olabileceği düşünülebilir.

Bununla birlikte, arşiv hizmetlerinin bağlı bulunacağı bu iki teşkilatın temel kamu hizmetlerinden kaynaklı önemli sakıncaları da bulunmaktadır. Örneğin temel eğitim gibi büyük bir ihtiyacı karşılamakla sorumlu milli eğitim bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren arşiv idaresi, arşivcilerin mesleki eğitiminin güçlendirilmesinde önemli ölçüde etkin olabilir; ancak, ne var ki, mesleki taleplerin bu teşkilat içinde beklenen ölçüde karşılanması mümkün de ol(a)mayabilir. Aynı şekilde kültür bakanlığına bağlı arşiv hizmetlerinin tamamen kültürel yönünün ön planda tutulması sağlanmış olabilir. Ancak bu

Toprak Bakanlığı, Bilgi ve Sanat Bakanlığı, (Federal) İletişim ve Sanat Bakanlığı.

sefer arşivlerin idari görev, yetki ve sorumluluklarının ihmal edilmesi tehlikesi baş gösterebilir.

*b. Arşiv hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu makam*³²

Arşiv hizmetinin ülke çapında iyi işleminin şartlarından biri de görev ve yetkileri kanunla açıkça belirlenmiş bir idari teşkilatın bulunmasıdır. Hizmetlerin etkin yürütülebilmesi bakımından bu idari teşkilatın genel müdürlük seviyesinde bir idari yapıya sahip bulunması yerinde olur. Bu teşkilatla ilgili daha ayrıntılı bilgi, yine bu kamu tüzel kişiliğine özel çıkartılması gereken teşkilat kanununda açıklanmalıdır. Böylelikle söz konusu tüzel kişiliğin kamu idaresindeki yeri, yetki sahası, sorumlulukları, personel durumu ve ülke arşiv hizmetlerini temsil niteliği ayrıca değerlendirilmiş olur.

Söz konusu arşiv genel müdürlüğünün yöneticisi, genel müdür unvanına sahip olmalı, ülke düzeyinde arşiv işlerinden sorumlu ve arşivin bağlı olduğu devlet başkanı / cumhurbaşkanı, hükümet genel sekreteri, başbakan veya bakanla doğrudan doğruya temas kurabilmelidir. Arşivcilik üst düzeyde teknik bir uzmanlık görevi olduğundan, arşiv hizmetlerinin yürütülmesinden ve örgütlenmesinden sorumlu makamın (genel müdürlüğün) arşivcilik konusunda özel tecrübesi bulunmayan bir kişiye verilmesi kabul edilemez. Bu yüzden arşiv kanununda, nasıl bir mesleki eğitim, teknik nitelik ve beceriye sahip bir kişinin bu kurumun başına getirilebileceği açıkça ifade edilmelidir. Diğer yandan, bu başlık altında, arşiv idaresinden sorumlu olacak kişinin atanmasında arşiv kurumunun tüzel kişiliğini temsil kabiliyeti ve siyasi angajmandan uzak oluş gibi nitelikler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Arşiv genel müdürünün görevini nerede yürüteceği de önemli bir konudur. İdari kolaylık kaygılarıyla arşiv genel müdürü çoğunlukla devlet arşivi genel deposunun bulunduğu yerde görevini icra eder. Arşiv genel müdürlüğünün yetki alanı ilgili ülkenin idari ve ekonomik sistemiyle yakından ilgilidir. Bu bakımdan arşiv genel müdürlüğünün görev ve yetki alanı ülkenin bütün kurumlarını kapsayacağı kadar, federal yönetim organları tarafından üretilen fonlarla sınırlı da tutulabilir. Her ne kadar ideal olan yetkilendirme biçimi ülkenin bütün kurumlarınca üretilen fonların

sorumluluğunun bu makama verilmesi ise de, bu durum, kamu hukuku bakımından imkânsızdır. Bu nedenle arşiv hizmetlerinin depoların tefişi, personel niteliklerinin ve mesleki yönetimin takibi gibi teknik kontrolle sınırlandırılarak arşiv genel müdürlüğüne bağlanması daha anlamlıdır.

Arşiv hizmetlerinin yürütülmesinde merkezi bir yönetim biçiminin benimsenmesi halinde, söz konusu makamın görevlerinin şu konulardan oluşması gerektiği düşünülebilir: Arşiv idaresi ile ilgili genel düzenlemeleri ve personel ile ilgili kişisel tedbirleri sorumlu olduğu makama (devlet başkanlığı / cumhurbaşkanlığı, hükümet genel sekreterliği, başbakanlık, bakanlık) teklif etmek; arşiv bütçe teklifini ve arşive verilen kaynakların kullanım biçimi teklifini hazırlamak; arşiv depolarının belge devrini, bu belgelerin tasfiyesini ve tasnifini, envanterlerinin hazırlanmasını, yayınlanmasını ve (idari ve araştırma yönleriyle) kullanımını teknik ve idari bakımdan yönetmek; idari, mahalli, özel ve tarihi önemi haiz arşivleri her daim gözetmek ve arşivlerin günün şartlarına uygun idare, gelişme, iyileşme, tanıtım ve kullanımını sağlayacak arşiv politikaları geliştirmek.

*c. Milli arşiv şûrası*³³

Çıkarılacak bir arşiv kanununda milli arşiv politikalarıyla ilgili tavsiyelerde bulunacak bir "milli arşiv şûrası"nın kurulmasına ilişkin bir hükme de yer verilmelidir. Diğer yandan arşiv idaresinin bağlanacağı idari teşkilatla ilgili üretilen çözümler nedeniyle karşılaşılabilecek muhtemel sakıncalar bu şûranın kurulmasıyla azaltılabilir. Zira, üyelerinin farklı birikime sahip olmaları ve şûranın temel sorumluluğunun da karşılaşılan / karşılaşılabilecek muhtemel sorunların çözümünde arşiv idaresine tavsiyelerde bulunmak olması nedeniyle, bu şûra, çeşitli şekillerde ortaya çıkan sakıncaların bertaraf edilmesinde etkin bir rol oynayabilir. Böylelikle arşiv idaresinin bağlanacağı üst devlet teşkilatından kaynaklanabilecek sorunların giderilmesi mümkün olabilir.

Arşiv konusu; kapsamlı olması, ulusal bir nitelik ve değer taşıması nedeniyle pek çok bilim da-

32 Bautier, *a.g.m.*, s. 38-40; Ketelaar, *a.g.e.*, s. 104-106; Aren, *a.g.e.*, s. 15-16; Ar, *a.g.m.*, s. 15; Keskin, *a.g.m.*, s. 7.

33 Bautier, *a.g.m.*, s. 37-38; Carbone and Guêze, *a.g.e.*, s. 49-51; Ketelaar, *a.g.e.*, s. 108-109; Aren, *a.g.e.*, s. 15; Ar, *a.g.m.*, s. 15-16; Nejat Göyünç, "Devlet veya Millî Arşiv Kurulu Lüzumu ve Teşkili Hakkında", I. Millî Arşiv Şûrası -20-21 Nisan 1998- Tebliğler-Tartışmalar, Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1998, s. 15-21; Keskin, "a.g.m.", s. 7.

lını ilgilendirir. Bundan dolayı birçok disiplinden bilim adamı, uzman ve yetkili kişiler bu kurulda yer almalıdır. Yani bakanlıklardan, üniversitelerden, akademilerden, bilimsel araştırma enstitülerinden seçilmiş yetkin temsilciler bu kurulda görev almalarıdır. Bu nedenle, kurula üye verecek kuruluşlar ile kurulun toplanma ve çalışma yöntemlerinin çıkartılacak bir yönetmelikle belirleneceği kanunda ayrıca hükme bağlanmalıdır. Ancak gelecekte karşılaşılabilecek sorunlar ve bu yüzden farklı uzmanlara ihtiyaç duyulmasının söz konusu olabileceği göz önünde bulundurularak, şûraya seçilecek üyelerin çalıştıkları kurum adlarının verilmesinden özellikle kaçınmak gerekir. Aksi takdirde, kanun metninde zamanla düzeltme yapılması kaçınılmaz olabilir.

Öte yandan, arşiv hizmetlerinde görev alan personelin bu şûrada yer alması doğal bir durumdur. Bu nedenle arşiv hizmetlerinin çeşitli kademelerinde (merkezi ve mahalli arşiv personeli ile bilimsel ve teknik personel statülerinde) görev almış personel arasından yeterli sayıda üyenin -hatta arşiv hizmetlerinde çalışan personelin ağırlıklı olarak bağlı bulunduğu bir sendika söz konusuysa, bu sendikayı temsilen seçilmiş bir delegenin de- bu kurula katılması gerekir. Federal tipte yönetilen devletlerde böyle bir şûra, arşivcilik politikasını koordine edebilmek için federal arşiv müdürleri ile beraber, eyaletlerin arşiv idare müdürlerini de bünyesine alır. Merkezi devlet arşiv idaresinden bağımsız olarak faaliyet gösteren arşivlerin (Örneğin Fransa'da dışişleri, milli savunma vs. bakanlıkların arşivleri yahut Türkiye'de Vakıflar Genel Müdürlüğü, Genel Kurmay Başkanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı gibi tarihi nitelikli arşivler gibi) söz konusu olduğu devletlerde, bu depo temsilcilerinin de şûraya dâhil edilmesi yerinde olur.

Genel anlamda milli arşiv şûrası, arşiv hizmetlerinin bağlı bulunduğu ana otorite yetkilisinin veya idari ve kültürel nitelikleri bakımından kabul görmüş bir kişinin başkanlığında, arşivcilik konusunda mevzuat çalışmaları yapabilir ve arşiv idaresince yapılan çalışmalara katılabilir; ülkedeki arşivcilik politikasında koordinasyonu sağlamak üzere çalışmalar yapar; ülke çapında arşiv hizmetlerinin örgütlenmesi konusunda çalışmalar yürütür; doküman teslimi, tavsiyesi ve yararlanma usullerini tespit eder; personelin teşkilat içinde doğru dağılımını ve personel statüsünün iyi uygulanmasını takip eder; çalışma araçları ve yayınlar konusunda öncelikleri tespit eder; sergi açma tarihlerini belirler (vs.). İda-

re ve ekonomisi kalkınma planları ile düzenlenen devletlerde ise, milli arşiv şûrası bir nevi planlama organı görevi icra eder; arşiv idaresinin teklifleri ile hükümet emirleri ve akademiler ile diğer bilimsel araştırma kurumlarının istekleri arasında uyumu sağlar; ayrıca planın uygulanmasını kontrol eder. Bütün bunlara rağmen, milli arşiv şûrasının temel yükümlülüğünün, görev alanına dâhil olan sahalarda arşiv idaresine tavsiyelerde bulunmak olduğu ve bu tavsiyelerin hiçbir şekilde "talimat" niteliği taşımadığı / taşımaması gerektiği bilinmelidir.

ç. Arşiv denetleme komisyonu³⁴

Arşiv idaresinin ülke çapında dağılışı, arşiv genel müdürlüğüne doğrudan ve dolaylı olarak bağlı depoların varlığı ve bu depoların çalışmasının kontrol edilmesinin gerekliliği bir arşiv denetleme komisyonunun teşkilini bir bakıma zorunlu kılar. Bürolarda muhafaza edilen evrakın gözetimiyle ilgili olarak ortaya çıkan gereklilik de bu zorunluluğu destekler. Bu teftiş yetkisi genellikle arşiv genel müdürü tarafından bizzat kullanılır. Ancak arşiv genel müdürü, sorumluluk ve yetki alanına giren her hizmetin görülmesini doğrudan yürütemeyeceği için, teftiş yetkisini süreli / süresiz olarak hatta belirli bir görev için başka bir meslektaşına devredebilir.

Bununla birlikte, depo sayısının fazla olduğu ve arşiv sorunlarının oldukça karmaşık bir hal aldığı ülkelerde, kanunla, ülke çapındaki bütün arşiv kurumlarını denetleyebilecek bir komisyonunun teşkili sağlanabilir. Bu durumda denetim görevlileri, milli ve mahalli arşivlere nezaret ve devlete ait olmayan arşivlerde sayım yapma yetkilerini haiz olmalıdır. Ülkenin coğrafi genişliği veya darlığı arşiv denetleme komisyonunun yetki sahasını şekillendirebilir. Bu durumda teftiş görevi, merkezi idarece seçilmiş kişiler yerine bölgesel arşiv depo müdürlerine verilmesi daha uygun olabilir.

Arşivcilik faaliyetlerinin yürütülmesini denetleyen ve kurumsal sorunlarda arabuluculuk görevi üstlenen denetleme komisyonu, arşiv genel müdürünün başkanlığında faaliyetlerini yürütür. Bu komisyon, işlemleri ve arşivcilik faaliyetleri hakkında tecrübe sahibi gerekli sayıda üyeden oluşur; yine bu komisyon, bağlı arşiv depolarının faaliyetlerinin nezaretine ihtiyaç duyulduğunda veya arşiv

34 Bautier, *a.g.m.*, s. 40-41; Carbone and Guêze, *a.g.e.*, s. 46-47, 64-67; Ketelaar, *a.g.e.*, s. 110; Aren, *a.g.e.*, s. 15.

faaliyetlerinin ülke çapında koordine edilmesinde ve denetlenmesinde devreye girer. Bu komisyonun en temel görevlerinden birisi de, arşiv genel müdürlüğüne çalışmalarında yardımcı olmaktır. Bununla birlikte bu komisyon, ülke arşiv idaresinde, yani karar mekanizmasının işleminde iki başlılığa neden olacak şekilde yetkilendirilmemelidir.

*d. Arşiv ayıklama ve imha komisyonu*³⁵

Evrak ayırma işlemi, gelecekte araştırmacıların ne tür belgeler üzerinden araştırma yapabileceklerini sınırlandırdığından, dikkat edilmesi ve önemsenmesi gereken bir konudur. Bu yüzden, bu işlemin yerine getirilmesi için, özel bir komisyonun teşkili gerekir. Bu komisyon arşiv idaresi ve ilgili kamu dairesi tarafından hazırlanan tasfiye listelerini kontrol eder ve belgelerin mecburi muhafaza edilmesi sürelerini tespit eder. Yine, ülke düzeyinde kamu idarelerine evrak muhafaza ve imha süreleri hatta üretilen evrakın arşiv depolarına devri konularında danışma ve yönlendirme işlevi görmesi beklenir.

Konusunda uzmanlaşmış olan bu komisyon, araştırmacıların gelecekte ne tür belgeye ihtiyaç duyacakları konusunda öngörü sahibi olabilecek üyelerden teşkil edilir. Komisyon, evrak ayırma işi için arşivci, tarihçi, idareci, hukukçu ve iktisatçılardan oluşan uzman üyeye sahip olmalıdır. Ayrıca bu komisyon, ihtiyaç hissedilen başka alanlardan üye tayiniyle daha da güçlendirilebilir. Bununla birlikte, böyle bir kurulun, bürokratik işleyişi olumsuz etkilemesi ve arşivcinin sorumluluk anlayışının azalmasına neden olması mümkündür. Bu olumsuzluğu ortadan kaldırmak; kurul üyelerinin çoğunluğunun veya bir kısmının yetkin arşiv personeli arasından seçilmesiyle ve komisyon yetkisinin üst idareye yönelik tavsiye niteliğinde, kamu idarelerinde çalışan arşivcilerin saklama palanlarını etkileyecek sorunlarına yönelik yol gösterici kararlar almasıyla mümkün olabilir.

*e. Eyalet arşivleri*³⁶

Eyalet arşivlerinin bir ülkedeki varlığı, ilgili ülkenin yönetim biçimine bağlıdır. Eyalet arşivlerinin kuruluşuna izin veren bir idari sistemde, eyalet ar-

şivlerinin kuruluş esasları ve işleyişi ile bunların temel görev, yetki ve sorumlulukları arşiv kanunlarında yerini almalıdır. Bu bakımdan eyalet arşivlerine evrak devreden kamu ve diğer idarelerin arşiv genel müdürlüğüne doğrudan bağlı arşiv depolarına evrak devretme gibi bir zorunluluğunun bulunmadığı kanunda belirtilmelidir. Yine bu arşivlerin, gerektiğinde kendi sorumluluk saha ve coğrafyasıyla ilişkili görülen belgeleri satın alabileceği, bağış ve emanet yoluyla bunları koleksiyonlarına dâhil edebileceği hususu kanun metninde kendine yer bulmalıdır. Bütün bunlara karşın arşiv genel müdürlüğü tarafından bu arşivlerin denetleneceği, burada bulunan belgelerle ilgili ve ilişkili kişilerin gizliliklerinin korunması gerektiği gibi konular kayıt altına alınmalıdır.

*f. Ara depo*³⁷

Ara depoların bir ülkedeki varlığı, arşiv örgütünün idari olarak yapılanmasına bağlıdır. Ara depolar, kamu idarelerine ait arşiv belgelerini, üretilmiş oldukları kuruluş ve kuruluş arşiv depolarından çıktıktan sonra, geçici bir süre için saklayan yerlerdir. Kuruldukları yerler ise, tercihe bağlı olmakla birlikte, ülkenin idari bölümlenmesine uygun olmalıdır, yani bölgesel bazda olması tercih edilmelidir. Ara depolarda kurum arşivlerinde uygulanan yerleştirme işlemi geçerli olur. Tatbikatta, kamu sektörü idarecileri, bu depolardaki koleksiyonlara ve bunlar için uygulanan işleme hiçbir şekilde müdahale edemezler. Ancak kendi kurumlarına ait olan ve istedikleri her dokümanı görüp, ondan yararlanmak hakkına da sahiptirler.

Tarihi değer taşıyan belgelerin / fonların çoğu milli arşivlerin merkezi deposu altında toplanır. Devlet daireleri tarafından üretilen idari belgelerin idari açıdan değersiz olanlarının imha edilmesi, sürekli saklanacakların belirlenmesi, bu maksatla milli arşive periyodik olarak devredilmesi gibi işlemler, milli arşiv servisinin muvafakatiyle, belli bir program dâhilinde işlem görür. Bununla birlikte yerine getirilmesi gerekli bir başka husus daha vardır: Kamu dairelerine ait dosyaların muhafaza edilmesi. Çok az da olsalar, bu belge birikiminin girişi yapmak suretiyle muhafaza edilmesi gerekir.

Eldeki belgelerin çok çeşitli olması, hepsinin

35 Bruce W. Dearstyne, *Arşivsel Girişim. Modern Arşivcilik İlkeleri, Uygulamaları ve Yönetim Teknikleri*, Çev. Mustafa Akbulut ve A. Oğuz İcimsoy, İstanbul 2001, s. 103-104, 109-122.

36 Bautier, *a.g.m.*, s. 41-42; Carbone and Guêze, *a.g.e.*, s. 38-46, 70-71, 95-98.

37 Carbone and Guêze, *a.g.e.*, s. 68-71; Delmas, *a.g.e.*, s. 89-95; İsmet Binark, *Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri*, Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1980, s. 78-80.

değerinin birbirinden farklı oluşu ve geçen zaman içerisinde her belgenin değerinin değişmesi sebebiyle, kamu idarelerine ait belgelerin ve bunlara uygulanacak işlemlerin koordinasyonu zorlaşır. Bu aşamada, milli arşiv servisinin bütün dikkati belgelerin muhafaza edilmesi maliyeti ve kendisinden beklenen hizmetlerin düzgün yürütülmesi için çeşitli faktörler üzerinde yoğunlaşır. Yine bu aşamada, depolama maliyetini düşürmesi nedeniyle, ara depoda belgelerin depolanması gibi bir çareye başvurulur. Bu yüzden, dikkate alınan ilk kriter ara depo sisteminin kurulum ve işletim maliyetidir. Böylelikle, asli görevleri olmadığı halde kendi dosyalarının yönetimi sıkıntısından, ilgili devlet dairesi kurtarılmış olur. (Bunun içindir ki, genellikle dosya yönetim işi o dairece hep ihmal edilir.) Onun yerine bu iş o mesleği icra eden kişilere, yani milli arşiv servisinde görev alan arşivcilere verilmelidir.

Bir arşiv kanununda ara depoların idaresinin yanı sıra arşiv idaresi ile belgelerini korumak yükümlülüğünü aldığı kamu idaresine karşı üstlenmiş olduğu sorumluluğun açık bir şekilde ifade edilmesi gerekir. Yine burada kontrolün arşiv genel müdürlüğünde olduğu, ara depoların kuruluş esasları, kamu idarelerine ait belgelerin korunması, düzenlenmesi, burada bulunan belgelerden yararlanma şartları ve milli arşiv deposuna devri konuları ilgili taraflar arasında ihtilafa yer vermeyecek düzeyde açıklanır. Ayrıca ara depoların, arşiv genel müdürlüğü tarafından denetlenebileceği, burada bulunan belgelerle ilgili ve ilişkili kişilerin gizliliklerinin korunması gerektiği kayıt altına alınmalıdır.

g. Mahalli arşivler³⁸

Mahalli arşivlerin (bu kapsama mahalli düzeyde faaliyet gösteren belediye, il, ilçe arşivleri gibi bütün arşiv tipleri dâhildir) bir ülkedeki varlığı, arşiv örgütünün idari olarak yapılanmasına bağlıdır. Bu meyanda mahalli arşivlerin kuruluşuna izin veren bir idari sistemde, mahalli arşivlerin kuruluş esasları ve işleyişi ile bunların temel görev, yetki ve sorumlulukları arşiv kanunlarında yerini almalıdır. Bu bakımdan, mahalli arşivlere evrak devreden kamu ve diğer yerel idarelerin arşiv genel müdürlüğüne doğrudan bağlı arşiv depolarına evrak devretme gibi bir zorunluluğunun bulunmadığı kanunda belirtilmelidir. Yine bu arşivlerin, gerektiğinde yerel kültürle ilişkili görülen belge ve bilgileri satın alma, bağış ve emanet yoluyla koleksiyonlarına dâhil ede-

bileceği kanun metninde kendine yer bulmalıdır. Bütün bunlara karşın, arşiv genel müdürlüğü tarafından bu arşivlerin denetleneceği, burada bulunan belgelerle ilgili ve ilişkili kişilerin gizliliklerinin korunması gerektiği kayıt altına alınmalıdır.

ğ. Kurum ve birim arşivleri³⁹

Kanunda, kurum ve birim arşivlerinin kuruluş esasları ile bunların temel görev, yetki ve sorumlulukları açıklanmalıdır. Yine her bakanlık, kurum ve kuruluşun merkez kuruluşlarında birer “Arşiv Müdürlüğü”, taşra örgütlerinde ise, ihtiyaca göre bir “Evrak-Dosya ve Arşiv Şefliği ya da Memurluğu” benzeri bir birimin kurulması, bunların temel görev, yetki ve sorumluluklarının ne oldukları kanunda yer bulmalıdır. Ayrıca, gerek kurum gerekse birim arşivlerinin arşiv genel müdürlüğü ile bağlı bulunduğu idareye karşı sorumlulukları belirtilmelidir.

3. Arşiv teşkilatının ülke çapına yayılma biçimi⁴⁰

Bir ülkede arşiv şebekesinin yapısı kanunla belirlenir. Milli arşiv, devlet arşivinin merkez deposu olarak görülmelidir. Eğer ülke idare sistemi, aksine bir uygulamayı işaret etmiyorsa, devletin bütün idari teşkilatlarında üretilmiş, saklama sürelerini doldurmuş ve sürekli muhafazası gereken evrak bu depoya teslim edilir. Halen idari bürolarda işlemde olan ve işlem sırasında kullanıma ihtimali nedeniyle korunan evrak da, sorumlu arşivcilerin denetimine bırakılır. Milli arşiv, sahip olduğu fon ve koleksiyon açısından devlet arşivinden daha geniştir. Yani milli arşiv, kimin elinde bulunursa bulunsun (kişi, aile, şirket, herhangi bir kuruluşa ait evrak, her türlü koleksiyon vs.) ülkenin bütün tarihi kaynaklarını toplama, kabul ve muhafaza yetkilerini haizdir. Böylesine ciddi bir sorumluluğun yerine getirilmesi ise, ancak ülke geneline dağılmış arşiv şebekesiyle mümkün olabilir.

Kanun, mevcut olan bütün arşiv depolarının statülerini tanımlamalı ve arşivcilik şebekesinin kurulmasını teşvik etmeli, hatta zorunlu tutmalıdır. Ülke geneline yayılmış etkin bir arşiv ağı; eyalet, il veya temel idari bölümlerde bir arşiv deposunun kurulması anlamına gelmektedir. İl arşivleri, mahalli kuruluşların çalışması sonucu doğan arşivleri ve devletin bu bölgedeki faaliyetinden doğan valilik, kaymakamlık gibi kuruluşlara ait arşivleri muhafazayla görevlidir.

39 Ar, a.g.m., s. 16.

40 Bautier, a.g.m., s. 41-42; Aren, a.g.e., s. 16-17.

38 Carbone and Guêze, a.g.e., s. 99-103.

Belediye veya diğer mahalli idareler de ülkenin arşiv şebekesinin bir parçası olarak kendi başlarına özerk bir depo kurabilir veya sahip oldukları evrakı il arşiv deposuna teslim edebilir. Bu depolar, hangi kaynaktan gelirlerse gelsinler, bölgede yaşamış veya yaşamakta olan nüfusun tarihi kaynaklarını oluşturan her türlü arşiv koleksiyonunu da toplamayı kabul edebilmelidir. Yine, kanun metninde başka şekilde karşılık bulmakla birlikte, arşiv idaresinin teşkilatlanmasının bir parçası olmaları nedeniyle, ara depolar konusuna bu metinde yer verilebilir.

Bir arşiv kanunu, il depolarının giderlerinin nasıl ve hangi makam tarafından karşılanacağı üzerinde de durmalıdır. Buna göre il depoları inşaat, denetim, bakım ve işletim giderlerine sahiptir ve bu giderlerin bütünü ile veya kısmen merkezi hükümet, il veya mahalli makamlardan hangisi tarafından karşılanacağı belirtilir.

Kanun, bir ülkenin arşiv ağının nasıl örgütlendiğini, yani arşiv şebekesini genel çizgileri ile tespit eder; söz konusu olan milli arşiv deposu olsa bile, bu arşiv deposunun iç teşkilatının ayrıntılarına girmez. Zira bu depoya bağlı şube ve servislerin sayısı ve yetki alanı ihtiyaca göre değişebilir. Ancak daha sonra başka kanun ve yetkilendirmeler dolayısıyla ortaya çıkabilecek sorunların oluşmasını engellemek üzere arşiv kanununun, milli arşive bağlı mikrofilm, belge çoğaltma ve dokümantasyon merkezleri, arşivcilik enstitüsü ile milli tarih müzesi vb. bazı yan kuruluşların var olacağını belirtmesinde yarar vardır.

4. Belgelere uygulanacak işlemler⁴¹

Arşiv müdürlüğünün mutlak yetki alanında bulunan belgelere uygulanacak teknik ve usul ayrıntılarına girmemekle beraber, kanunda, arşiv hizmetlerinin nasıl görüleceğine dair prensipler belirtilmelidir. Devlet arşiv teşkilatına, evrak teslim alma ve tasfiyesini kontrol için, bütün idari evrakı inceleme yetkisi tanınmalıdır. Kanunda, uygulama ile ilgili usuller değil, aksine yalnızca prensiplerin belirlenmesi gerektiği halde, bazı durumlarda ayrıntıya da girilebilir. Bu ayrıntılar; belgelerin belli bir süre sonunda arşive teslimini mecburi tutmak; aynı şekilde tapu ve kadastro, ipotek, istatistikî vb. bilgi içeren belgelerin arşive teslimi için normalden daha uzun bir süre tayin etmek, tasfiye edilecek

evrakın / dosyaların listesinin hazırlanmasını hükme bağlamak şeklinde olabilir. Elektronik ortamda üretilen belgelere uygulanacak prosedür, bunların üretilmesi, korunması, düzenlenmesi, erişimi, arşive devri, ayıklama imhası işlemlerinden başka işletim sistemlerinin korunması ve uygun olanlarla değiştirilmesi, sayısallaştırma, sertifikalandırma ve e-imza gibi işlemlerin nasıl gerçekleştirileceği hususu kanun metninde ayrıca genel anlamda açığa kavuşturulmalıdır.

Bunlardan başka, ilga edilen bütün dairelerin, dağıtılan kamu kuruluşlarının, sahipsiz özel mülklerin, varisi bulunmayan belgesel nitelikli kültürel mirasın, devletleştirilen (veya devletleştirilecek) şirketlerin evrakının arşive teslim edileceği prensibi kanunda kesin olarak yer almalıdır. Eğer ilga olunan kurumların yerini başka bir kuruluş alıyorsa, arşiv idaresi, bu yeni kuruluşun faaliyeti için gereksiz olan evrakı teslim alır. Tasfiye ve gerekli evrakın yeni kuruluşa intikali arşiv idaresinin kontrolü altında yapılmalıdır⁴².

Mevcut arşiv malzemesine uygulanacak işlemlere ilişkin esasların da arşiv kanununda yer alması önemli bir konu olmalıdır. Bu bölüm; arşiv kapsamına giren kamu kurum ve kuruluşlarına ait arşiv ve fonların yanı sıra özel arşivlerin sahip oldukları belgelerin yönetimi ile ilgili üstlendiği sorumluluğu ve bunlara uygulanacak esasları; kamu belgelerinin arşiv hizmetlerinden sorumlu resmi kurum/lar dışında devredilemezliği; işlemi tamamlanmış veya daha önce belirlenmiş olan işlem tarihini doldurmuş belgelerin birimler tarafından arşive devrini; arşive devredilen belgeleri inceleme hakkını ve ayıklama işlemlerine nezaret etme yetkisini; tasnif esaslarını; belgeleri üreten birim ile arşiv birimi arasında mutabakat sağlanarak imha edilecek belgelerin listesinin ve imha zamanlamasının tespitini ve bunlara ilişkin ayrıntıların çıkarılacak tüzük ve yönetmeliklerle belirleneceği ayrıntılarını; arşiv belgelerinin izinsiz yayınlanamazlık kuralını ve gizlilik sürelerini içermelidir. Aynı zamanda kamu arşivlerinin taşınmazlık özelliği, devletin ve üçüncü şahısların yararlarının korunması ve belgelerin güvenliğinin sağlanması için belli bir erişim süresi sınırının belirtilmesi kuralını ihtiva etmeli; arşiv belgelerinin tek oluşuna ve bunun sağladığı imkânların yanı sıra arşiv grup-

41 Bautier, *a.g.m.*, s. 43-44; Carbone and Guêze, *a.g.e.*, s. 72-76; Ketelaar, *a.g.e.*, s. 109, 110-111; Aren, *a.g.e.*, s. 17; Ar, *a.g.m.*, s. 16.

42 Geniş bilgi için Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın 21.11.1995 tarih ve 1995/DG-06 sayılı Genelgesi'ne bakılabilir.

larının hiç zarar görmeyecek şekilde korunmasına ilişkin ilkeleri kapsamalıdır. Kanun bu konuda da temel hükmü koyup işin bir yönetmelikle düzenlenerek yürütüleceğini belirtmekle yetinmelidir.

Bununla birlikte, bu kısımda belge ve arşiv yönetimi ilkeleri, yani belgenin üretilmesi, dosyalanması / düzenlenmesi, erişimi, korunması (gerek kurumlarda üretilen gerekse arşiv depolarında bulunan evrakın mesleki kurallara uygun şekilde nasıl korunması gerektiği, -genel açıklaması hazırlanacak olan diğer düzenleyici metinlere bırakılmak kaydıyla- bu sorumluluğun nasıl gerçekleştirileceği), envanter ve kataloglarının hazırlanması, devir işlemleri (belgelerin üretildikleri andan itibaren saklama planları dâhilinde belirlenmiş zaman aralıklarına göre üretildikleri yerlerden birim, kurum ve devlet arşivlerine nasıl transfer edilecekleri) ve ayıklama-imha işlemlerinin nasıl olması gerektiği (bu işlemlerin nasıl gerçekleştirileceği, kimin veya hangi kurumun bu iş için yetkili ve sorumlu olduğu) konusu net bir şekilde ve genel olarak açıklanmak durumundadır.

5. Kamu arşiv belgeleri ile ilgili prensipler

a. Kamu evrakının statüsü⁴³

Kanun, öncelikle yürürlükteki kanuni mevzuata uygun bir şekilde kamu evrakı kavramından neyin anlaşılması gerektiğini açıklamalıdır. Genel kural olarak kamu evrakı, gösterdiği faaliyet nedeni ile bir daire veya kamu kurumlarında, yani devlet, eyalet, il ve ilçe düzeyinde faaliyet gösteren kamu organlarında biriken evraka denir.

Kamu evrakı, üretici otorite tarafından hakkın-da kesin bir karar verilmedikçe tasfiye edilemez. Bu evrakın bir kamu arşiv deposundan alınması, muhafazası gereken yerde dikkatsizlikten kaybolması, bir kamu kuruluşu personeli veya başkaları tarafından yasal olmayan bir yolla edinilmesi (çalınması) bu durumu değiştirmez. Arşiv ve diğer arşiv unsurları, tarihi ne olursa olsun devlet veya diğer kamu kurumlarının malı sayılır. Zira bu evrak, kanunların uygulanmasında sürekli bir delil teşkil eder ve üçüncü şahısların haklarının korunması da bir kamu görevidir.

Kanun bütün kamu yetkililerini, faaliyetleri sırasında oluşturdukları evrakı, faaliyetlerinin bitiminde kamu arşivine vermeye mecbur kılmalıdır.

43 Bautier, *a.g.m.*, s. 44-46; Ketelaar, *a.g.e.*, s. 104; Aren, *a.g.e.*, s. 18.

Bunun ihmal edilmesi halinde kişinin ölümünde bu evrakın alınması yoluna gidilmelidir. Haklı veya haksız bir biçimde mirasçıların eline geçen devlet evrakı, tarihi ne olursa olsun, devlet evrakı için zaman aşımı olmadığından geri alınabilir. Bu önlem, ilgili yetkililerin kimler olduklarını açıkça belirtmek şeklinde olabilir. Söz konusu yetkililer; icra organı, kanun koyucu, adliye teşkilatı mensupları, devlet idarecileri olabilir.

b. Devlet arşivi ile kurum arşivi ilişkileri⁴⁴

Kanunda yer alacak diğer bir hükümle, devlet arşivi ile kurum arşivi ilişkisi ve bu ilişkinin esasları düzenlenmelidir. Devlet arşivlerinin kurum arşivleriyle ilişkisi, devlet arşivlerinin kamu arşivlerini kontrol etmesi ya da bunlara rehberlik yapması şeklinde olabilir. Bu bağlamda devlet arşivlerinin bölge kuruluşlarına ait arşivlerin düzenlenmesinde danışmanlık ve rehberlik etmekle birlikte, gerekli gördükçe onları inceleme yetkisine de sahip olmalıdır. Arşiv hizmetinin yürütülmesinde gördükleri eksik ve yanlışları bir raporla ilgililere duyurabilmelidirler.

c. Kamu arşivlerin(d)e erişim⁴⁵

Arşivler kamusal bir niteliğe sahiptir; arşive ücretsiz ve özgürce giriş vatandaşın anayasal olarak tanınmış mutlak hakkıdır, hakkı olmalıdır. Bununla birlikte, haklı bazı nedenler bu prensibin ihlal edilmesini, daha doğrusu yürütülmesinde bazı sınırlamalar getirilmesini gerektirir. Zira devlete ait çok yeni tarihli evrakın bazı art niyetli ve ölçsüz davranışlara karşı korunması; ayrıca üçüncü kişilerin hak ve yararlarının muhafazası kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bütün bunlar, arşiv evrakının halk tarafından serbestçe kullanılması için asgari bir süre tayinini zorunlu kılar. Bu süre 50, 30 ve hatta 20 yıl olabilir. İlgili evrakın kişilerle ilgili olması halinde bu sürelerin çok daha uzun olması söz konusudur. Diğer yandan bu süreler, evrak üzerinde hiçbir araştırma yapılmayacağı anlamına gelmez. Kimi durumlarda özel önlemler alınarak evrakın araştırmaya açılması sağlanabilir. Daha doğrusu, bazı durumlarda bilgi edinme mevzuatından yararlanılarak kamu yararı görülenlerin erişime açılması mümkündür. Yine

44 Bautier, *a.g.m.*, s. 44-46; Aren, *a.g.e.*, s. 14; Ar, *a.g.m.*, s. 16.

45 Bautier, *a.g.m.*, s. 46-48; Carbone and Guêze, *a.g.e.*, s. 81-94; Ketelaar, *a.g.e.*, s. 111-112; Aren, *a.g.e.*, s. 18-19.

yabancıların arşivden yararlanma şartlarının da (örneğin mütekabiliyet ilkesi doğrultusunda) kanunda belirtilmesi gerekir.

*ç. Arşiv belgelerinin kopyalarının alınması ve tasdiki*⁴⁶

Arşivlerde bulunan evrakın korunması asli bir amaç olduğundan, bunların muhafazasına özel bir önem verilir. Bu nedenle, talep sahibine bir evrakın tasdik edilmiş veya kurum adının damgalanmış olduğu kopyaların verilmesi yoluna gidilir. Bu durum, kanunda, belgelerin kopyalarının verilmesi ve tasdiki ile ilgili bir hükme yer verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

*d. Fonlara saygı ilkesi*⁴⁷

Bütün arşiv uygulamalarının temeli ve temel bir düzenleme sistemi olarak fonlara saygı ilkesinin (provenans ilkesinin) arşivlerde uygulanacağı kanunda açıkça belirtilmelidir. Bununla, farklı menşeli evrakın birleştirilemeyeceği veya aksine aynı menşeli evrakın ayrılamayacağı hatta bir kısmının fondan çıkarılamayacağı anlaşılır.

6. Personel⁴⁸

Bir arşiv kanununda personel hakkında bilgi verilmelidir. Bu kısımda, personelin sahip olması gereken eğitim ve mesleki nitelikleri ile statüleri açıklanmalıdır. Ayrıca hangi pozisyonların ne tür bir mesleki ve teknik beceri gerektirdiği, bunların eğitimlerinin nasıl bir eğitim derecesi gerektirdiği konusu net bir şekilde açıklanmalıdır.

7. Kamuya ait olmayan arşivler⁴⁹

*a. Özel arşivlerin devlet arşivleriyle ilişkisi*⁵⁰

Bir arşiv kanununda özel arşivlerin durumu değerlendirilmelidir. Ancak bu arşivlerin durumu, mahalli otoritelerin bağımsızlık derecesine ve ülkenin ekonomik ve sosyal durumuna bağlı olarak belirlenir. Kanunda devlete ait olmayan arşivlerin statüsü de belirtilmelidir. Fakat bu statü mahalli idarelerin

özerklik derecesine göre değişebileceği gibi, ülkenin iktisadi ve sosyal yapısına göre de büyük değişiklikler gösterir. Örneğin; mahalli idarelerin özerk olduğu yönetim sistemlerinde, özel arşivlerden belge devralınması işinin mahalli arşiv yönetimleri tarafından da kullanılabileceği ihtimali burada söz konusudur.

Diğer yandan, liberal ekonomi sisteminde ve demokratik yönetim biçiminin hakim olduğu ülkelerde, her özel hukuk gerçek ve tüzel kişinin kendine ait bir mülk olarak arşivini oluşturması ve bunu sürekli olarak koruması hakkı olmalıdır. Ancak devlet; koruma, düzenleme ve doğrudan maddi destek gibi birtakım yardımlar karşılığında, özel arşivlerin önemli görülen fonları veya önemli görülen fonların bir kısmını tarihi arşiv statüsüne kabul edebilir ve bu durumda, bu arşivler, mülkiyet hakkı mülk sahibinde olsalar bile, araştırmaya sunulması konusunda bazı kurallar geliştirebilir.

Özel arşiv fonları arasında dini arşivler, mensupları milletin hayatında önemli rol oynayan aile arşivleri ve hatta iktisadi yönden temsili nitelikteki şirketlerin arşivleri yer almaktadır. Söz konusu arşivlere ayrıcalıklı bir önem atfetmede herkes aynı görüşü paylaşıyorsa da, devletin bu fonlara verdiği önem geçerli siyasi ve sosyal rejimlere göre büyük değişiklikler gösterir. Bazı hallerde kısıtlayıcı kuralların konulması da gereklidir. Bu kısıtlayıcı kurallar; fonların satılmasının, arşiv yetkililerinin izni olmadan veya hiç olmazsa önceden haberi olmadan başka yere taşınmasının yasaklanması; fonun bütün olarak muhafazasının ve dokümanların aile fertleri arasında bölüşülmesinin önlenmesi; dokümanın tahribi halinde cezai hüküm uygulanması olabilir. Ayrıca fon sahibi, arşiv dokümanlarını yerinde veya en yakın arşiv deposunda bakmak üzere vermeye mecbur kılınabilir. Bu yardımın karşılığında dokümanları mikrofilme alma ve tarihi yarar sağlama amacı ile envanterleri yayınlama hakkı devlete tanınır.

*b. Özel arşivlere erişim*⁵¹

Her şeyden önce, kamu yararı taşıyan özel arşivlerin, tarihi arşiv statüsünde kabul edilmesi için, devlet arşivleri tarafından kayıt altına alınmaları gerekir. Bundan başka, özel arşivlere erişim konusuna kanunda yer verilmelidir. Ancak bu uygulama, her şeyden önce özel arşiv sahiplerinin izni ile mümkün

46 Bautier, *a.g.m.*, s. 48-49; Aren, *a.g.e.*, s. 19.

47 Bautier, *a.g.m.*, s. 49; Aren, *a.g.e.*, s. 19.

48 Ketelaar, *a.g.e.*, s. 112.

49 Carbone and Guêze, *a.g.e.*, s. 104-116.

50 Bautier, *a.g.m.*, s. 49-52; Ketelaar, *a.g.e.*, s. 104; Aren, *a.g.e.*, s. 20.

51 Bautier, *a.g.m.*, s. 49-52; Aren, *a.g.e.*, s. 22.

olmalıdır. Bununla birlikte, özel arşivlerin çeşitli yönlerden devletten ve devlet arşivlerinden alacağı mali destek ve uzman personel desteği de, özel arşivlerin kamuya açılması yönünde teşvik edici bir unsur olarak değerlendirilebilir. Zira, özel arşiv sahiplerinin, kendilerine ait olan belgelerin korunması ve düzenlenmesi amacıyla aldıkları kamu desteği, aynı zamanda onların kamuya açılması karşılığında verilmiş bir destek olmalıdır. Kısaca bir arşiv kanununda, özel arşivlere ilişkin kayıt altına alma, koruma, düzenleme ve erişim konuları kesin şekilde yer almalıdır.

c. Özel arşiv evrakının alınıp-satılması⁵²

Tarihi önemi haiz özel arşiv fon ve evrakının ihracının önlenmesi gerekir. Bu anlamda gerçekleştirilecek her türlü ihraç teşebbüsü devlet arşivinin yazılı iznine tabi tutulmalıdır. Özel arşiv evrakı eğer genel tarihi önemi haiz veya kamu dokümanı olarak ayrılmışsa, ihraç müsaadesi şüphesiz verilmez. Eğer söz konusu dokümanlar, yukarıda belirtilen nitelikleri taşııyorsa bile, ihraçtan önce devlet arşivine bu dokümanların mikrofilmlerini almak veya beyan edilen ihracat fiyatına (aşırı derecede yüksek gösterilen bir fiyatlandırma söz konusuysa bir uzman yeniden değerlendirmelidir) evrakı satın alma hakkı tanınmalıdır. Yine genel müdürlüğün, satışa çıkarılan bu tür evrakı satış fiyatı üzerinden öncelikli satın alma hakkı olmalıdır.

8. Arşivci yetiştirilmesi, hizmet içi eğitim, uluslararası arşiv örgütüyle ve diğer kuruluşlarla ilişkiler⁵³

a. Arşivci yetiştirilmesi ve hizmet içi eğitim⁵⁴

Personel sayısı sık sık değişikliğe uğrayacağından, kanunda belirtilmemelidir. Fakat yapılan çalışmalar ve hiyerarşik yapıya göre personelin temel ayırımı kanunla yapılmalıdır. Yine hangi makamın hangi eğitimsel, yönetsel ve mesleki nitelikleri gerektirdiği kanunda yer almalıdır. Bu ayırım, depo yönetimi, doküman kabulü, doküman tasfiyesi, doküman tasnifi, envanter çıkarılması; bilimsel arşivlerin yönetiminde arşiv hizmeti görenlere teknik personel; bekçi ve diğer hizmetli personel şeklin-

52 Bautier, *a.g.m.*, s. 49-52; Aren, *a.g.e.*, s. 22.

53 Carbone and Guêze, *a.g.e.*, s. 117-118.

54 Ar, *a.g.m.*, s. 16.

de yapılmalıdır. Kanun yapılırken, yeni bir kanun hazırlama aşamasında, bu nitelikleri haiz olmayan halen çalışan personelin lehine geçici hükümler de öngörülmelidir.

Kanun, arşivci yetiştirilmesi yanı sıra halen arşiv işlerinde çalışan personelin hizmet içi eğitim ve yönetici ataması konusuna yer vermelidir. Arşiv idaresinin öğretim kurumlarıyla işbirliği çalışmaları yürütmesi ve arşivcilik konusunda gelişmiş ülkelere öğrenci gönderilmesi gibi çalışmalar, yeni nesil arşivcilerin yetiştirilmesi konusunda önemli adımlardır. Ayrıca uygulamalar bakımından ileri düzeyde olan yabancı arşiv kurumlarıyla ve mevcut imkânların desteğiyle halen çalışmakta olan personelin her konuda eğitim-öğretimlerinin devam ettirilmesi ve mesleki becerilerinin güncel tutulması önemli bir çabadır.

b. Uluslararası arşiv örgütüyle ve diğer kuruluşlarla ilişkiler⁵⁵

Uluslararası arşiv örgütüyle yakın ve karşılıklı ilişkiler, bilimsel ve teknik yardımlaşma içinde bulunulması ile arşivlerin tüm ülkelerin ve ilgililerin yararına sunulması kanunda bir madde halinde yer almalıdır. Böylece bu hususlar, kişilerin ve siyasi iktidarların istek ve ilgisinden çıkarılarak yasal ve kurumsal bir zorunluluk ve etkinliğe bağlanmış olur.

9. Arşivcilik enstitüsü, milli tarih müzesi ve arşiv eğitim servisi

a. Arşivcilik enstitüsü

Kanunda, arşivcilik sahasında mesleki faaliyetler kapsamında eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi, hizmet içi eğitim verilmesi, telif ve çeviri biçiminde ve çeşitli düzeylerde ağırlıkları olan mesleki yayınların yapılması, arşivlerde bulunan defterlerin bu enstitü vasıtasıyla yayınlanması, mesleki gelişmelerin ulusal ve uluslararası düzeyde takibi gibi konular üzerinde faaliyetlerde bulunmak üzere bir arşivcilik enstitüsünün kurulması konusuna da yer verilebilir. Bütün bu çalışmaların, özellikle yayın faaliyetlerinin siyasi angajmandan ve endişelerden uzak bir tarzda gerçekleştirilmesi gerekir.

b. Milli tarih müzesi

Bundan başka, bir kanun metninde milli tarih

55 Ar, *a.g.m.*, s. 16.

müzesi gibi bir adla kurulup faaliyette bulunacak olan bir birimin teşkili de yararlıdır. Bu, özellikle yapılandırmacı öğretim bağlamında öğrenci ziyaretleri ve sınıf dışı ders ortamlarının iyileştirilmesi anlamında büyük önem arz etmektedir. Yine bilgi ve kültürel kurumlar olarak arşivlerin kamuya tanıtılması ve kültür turizminde etkin rol oynamaları böylelikle daha da mümkün hale getirilmiş olur.

c. Arşiv eğitim servisi⁵⁶

Arşiv eğitim servisleri, okul-arşiv kurumu ilişkisinin geliştirilmesine ve arşivlerin gelecekteki kullanım düzeyinin güçlendirilmesine destek veren bir birimdir. Bu yüzden, burada, pedagoji uzman(lar)ının istihdamı gereklidir. Genel anlamda arşiv kurumuna yönelik tanıtım faaliyetlerinin başarılı bir şekilde yürütülmesi için gayret gösterecek olan bu birim, çeşitli etkinlikleri hayata geçirir. Bu amaçla; sergi, belge okuma ve yorumlama kursları, rehber eşliğinde gezi etkinlikleri düzenlenmesi, sosyal bilgiler ve tarih gibi birtakım derslerin başarılı bir şekilde yürütülmesi amacıyla okul-arşiv işbirliğinin güçlendirilmesi ve halka yönelik çeşitli düzeylerde etkinliklerin hayata geçirilmesi gibi önemli faaliyetlerde bulunur.

10. Resmi yayınlar deposu ve arşiv kütüphanesi⁵⁷

Yayınlara depolanması öncelikle ülkelerin milli arşivlerine verilen bir yetkidir. Bununla birlikte, her ne kadar kitapların ve diğer basılı yayınların yasal olarak depolanması konusuna ilişkin ilkeler arşiv mevzuatıyla ilişkili değilse de, her “resmi yayının” kopyası milli arşivde depolanabilir. Milli kütüphanelerde resmi olsun veya olmasın yayınlanmış bütün kitapların depolandığı bu tarz bir depo olsun veya olmasın bu durum değişmemelidir. Böylelikle milli arşivlerde araştırma yapmak üzere gelen araştırmacılar, bir taraftan arşivde araştırmasını yaparken diğer taraftan da o an ihtiyaç duyduğu resmi yayınlardan kolaylıkla yararlanabilir. Bu konunun diğer yönü ise, araştırma için gelen araştırmacıların

resmi yayınlar dışında yoğun şekilde ihtiyaç duyacakları bir takım başka kaynak ve araştırma eserleri üzerinde araştırmalarını derinleştirmek, araştırma yapacakları konu üzerinde daha önce araştırma yapıp yapılmadığını tespit etmek ve sorunlarına daha önce yapılmış çalışmalardan cevaplar bulmalarını temin etmek üzere danışma kütüphanesi niteliğinde bir arşiv kütüphanesi teşkil etmektir. Bu tür yayınların önemli bir kısmı arşive araştırma için gelen araştırmacıların yaptıkları yayınların ilgili araştırmacı tarafından arşiv kütüphanesine teslimi yoluyla gerçekleştirilir. Böylelikle, bir arşiv idaresi, hem resmi yayınlara ve hem de yapılmış araştırma eserlerine sahip olmuş olur.

11. Teknik gelişmelerin arşivlerde uygulanması⁵⁸

Arşiv hizmetlerinde yararlanılacak tekniğin öznelendirilmesi ve tek bir teknikten söz edilmesi gibi ayrıntıların kanun metninde belirtilmesi sakıncalıdır. Zaman içinde teknolojiye ortaya çıkacak her türlü yenilikten yararlanabilmenin yolu sürekli açık tutulmalıdır. Bu yüzden çıkarılacak kanunda “her türlü teknolojik imkân ve gelişmelerden yararlanılacağı” belirtilmeli, belli teknik ve sistemlerden söz edilerek uygulamaları daraltacak sınırlamalardan kaçınılmalıdır.

12. Arşive ilişkin suçlar ve bunlara verilecek cezalar⁵⁹

Arşive ilişkin suçlar ve bunlara verilecek cezalar konusunda kanun metninde bilgi verilmelidir. Özellikle işlenen suçlar ve bunlara verilecek cezaların hangi kanunda karşılığının bulunduğu konusuna açıklık getirilmelidir. Kanun, ayrıca, doğabilecek muhtemel yeni suç tarzlarına karşı önlemler alınmış (ya da alınabilmesine imkân tanıyacak) bir şekilde yazılmalıdır.

Kamu evrakı, üretici otorite tarafından hakında kesin bir karar verilmedikçe tasfiye edilemez. Bu evrakın bir kamu arşiv deposundan alınması, muhafazası gereken yerde dikkatsizlikten kaybolması, bir kamu kuruluşu personeli tarafından çalınması bu durumu değiştirmez. Tüm bu durumlar söz konusu evrakın olması gereken yerden kanunsuz olarak çıkartılmış olduğunu gösterir. Arşiv dokümanlarının

56 Paule Rene Bazin, “Arşiv Sergileri ve Tanıtım: Arşivcilikte Mesleki Derneklerin Rolü”, *Arşivcilik Konferansları I*, Çev. Ahmet Oğuz İcimsoy, haz. Hamza Kandur, İstanbul: Librairie de Péra, 1995, s. 26-33; Bekir Kemal Ataman, “Arşivler ve Halkla İlişkiler”, *Bilgi Yönetimi: Akademik Yaklaşımlar*, haz. Berat Bir Bayraktar, İstanbul: Beta, 2006, s. 205-223.

57 Ketelaar, *a.g.e.*, 1985, s. 111.

58 Ar, *a.g.m.*, s. 17.

59 Bautier, *a.g.m.*, s. 44-46; Aren, *a.g.e.*, s. 18; Ar, *a.g.m.*, s. 15.

istem dışı tahribi veya kaybı halinde, bu husus çok önemli bir mesleki hata olduğundan, idari bir ceza öngörülmalıdır. Yine, eğer devletin aleyhine bir evrak tahribi, kaybı, saklanması veya tahrifatı söz konusu ise, kanuni bir ceza gerekmektedir.

Sonuç

Arşiv idarelerinin çalışmalarını nasıl yapacağına belirlenmesi, arşiv idareleri dışında kalan diğer idarelerin, hatta özel hukuk gerçek kişileri ile tüzel kişilerin arşiv idaresi ile ilişkilerinin düzenlenmesi önemlidir. Bu bakımdan arşiv idarelerinin çalışma şeklini belirlemek ve arşiv idaresinin diğer idarelerle ilişkisini düzenlemek üzere temel bir arşiv kanununun hazırlanması gerekir. Yine bu türden çalışmalarda yol gösterici olarak değerlendirilebilecek olan arşiv kanunlarının temel özelliklerinin belirlenmesi, kanun metni hazırlama durumunda olanlar açısından gereklidir.

Ancak arşiv kanunlarında ülkelere ait tarih, gelenek, idari, sosyal ve ekonomik yapının dikkate alınması nedeniyle, her ülke, bir arşiv kanununun hazırlanışı sırasında kendine ait söz konusu özel şartları dikkate almalı, kendisine ait arşiv kanununun çerçevesini buna göre belirlemelidir. Her arşiv kanununun bir takım karakteristik yapı arz etmesi gerektiğini ortaya koyan bu durum, aynı zamanda hazırlanacak olan bir arşiv kanununun hazırlanışında yardımcı bir rol oynar. Böyle bir metnin var olması (veya erkenden ortaya konulmuş olması), bir arşiv kanunu hazırlanışı sırasında hangi etkenlere bağlı olarak bir düzenleme metni ortaya koyulabileceği ve temel karakterinin hangi etkenlere bağlı olarak belirleneceği konusunda yol gösterici olur.

Yukarıda verilen bilgiden anlaşılması gereken, arşivcilik konusunda bir kanun metni ortaya koyabilmek öncelikle bu sahada belli konuların ve uygulamaların belirlenmesiyle, daha doğrusu ülkelere ait özel şartların daha başlangıçta kesin şekilde tespitiyle mümkün olduğudur. Bu konu ve uygulamalar, aynı zamanda arşiv kanunlarına ait bir karakter yapısıyla ortaya konulmuş olur. Söz konusu karakteristik yapı arşiv kanunlarının hazırlanışında büyük önemi haizdir.

Kuşkusuz bir kanunun hazırlanışında pek çok güçlükler söz konusudur. Bu güçlüklerden ilki; öncelikle bu konuda ortak ve her ülke için geçerli olabilecek bir metnin ortaya koyulamamasıdır. Zira bir arşiv kanununun hazırlanışında ülkelerin tarihi geçmişi, geçmişten itibaren ortaya koyduğu ve hat-

ta mevcut idari gelenek yapısı, devletin ekonomik ve sosyal algıları, bilimsel ve teknik seviye etkilidir. Sayılan bu nedenler her ülke için geçerli olabilecek ortak bir arşiv kanunu metninin hazırlanışına engel olmakla birlikte, yine de, arşiv kanunları açısından ortak ilkelerin belirlenmesi mümkündür. Bu ilkeler sayesinde arşiv kanunlarının karakteristik yapısının belirlenmesi ve her ülkenin diğerinden ayrılan yönlerinin bilincinde olarak bundan yararlanması mümkündür. Bu durum, ayrıca, herhangi bir ülkeye ait bir arşiv kanununun temel özelliklerinin ne olması gerektiğinin belirlenmesini ve buna göre bir kanun metni hazırlanmasını kolaylaştırmaktadır.

Arşiv kanunlarının nasıl bir karaktere sahip olması gerektiği konusu arşivcilik mesleğinin ilgi alanına uzun süre önce dâhil olmuştur. Arşiv kanunları, arşiv idarelerinin faaliyetlerini ve bu konuda nasıl bir politika izleneceğini belirler, diğer idarelerin ve özel mülkiyet sahasında oluşan arşivlerin arşiv idaresiyle ilişkisini hatta belgelere erişim şartlarını düzenler. Uygulayıcıları ve yararlananları bağlayıcı niteliğe sahip bu kuralların mevcut olmayışı, belgelerin üretiminden düzenlenmesine, devrinden korunmasına ve erişimine kadar bütün arşivsel uygulama alanlarında hizmet şartlarının değişmesine neden olabilmektedir.

Arşiv uygulamalarına dair sorunlar temelde arşivciliğe yönelik bir kamu politikasının hatta bir arşiv kanununun olmayışından olduğu kadar, henüz arşiv şuurunun oluşmamasından, var olan bir kanunun bilimsel, teknik, idari, ekonomik ve sosyal durumlar karşısında yetersiz kalışından, hatta zamanında güncellenmemesinden de kaynaklanabilmektedir. Ülkelerin arşivcilik uygulamalarına ilişkin hiçbir şekilde -veya yeterliliği belli bir düzeye ulaşmış olan- bir kanunun olmayışı, ülke çapında üretilen belgelerin (dolayısıyla oluşan arşivlerin) üretilmelerinden korunmalarına, düzenlenmelerinden devirlerine ve erişimlerine kadar bütün arşivsel uygulama sahasında sorunların yaşanmasına sebep olabilmektedir. Bu bakımdan arşiv idarelerinin faaliyetini belirlemek ve bunun dışında kalan diğer idarelerin (hatta özel hukuk gerçek kişileri ile tüzel kişilerin) arşiv idaresi ile ilişkilerini düzenlemek üzere, arşivcilik mesleğinin gereklerine dair uygulamaları açık bir biçimde ortaya koyacak temel bir kanunun hazırlanarak yürürlüğe girmesinde büyük yararlar vardır.

Bir arşiv kanunu ortak ilkeler bakımından şu hususları içermelidir: Kanunun uygulama alanının ta-

nımlanması, arşiv idaresinin bağlı olduğu merci ve sahip olabileceği alt organlar, arşiv şebekesi, arşivlik belge ve arşiv belgelerine uygulanacak işlemler, kamu arşiv belgeleri ile ilgili prensipler, kamuya ait olmayan arşivler, arşivci yetiştirilmesi, hizmet içi eğitim, uluslararası arşiv örgütüyle ve diğer kuruluşlarla ilişkiler, teknik gelişmelerin arşivlerde uygulanması, arşive ilişkin suçlar ve bunlara verilecek cezalar⁶⁰.

Kaynakça

Ar, A. Fikret. “Yeni Bir Arşiv Yasası ve Arşivin Yeniden Örgütlenmesi İçin Modeller”, *Amme İdaresi Dergisi*, 15/4 (1982), s. 3-18.

Aren, Tülin. *Arşiv Problemleri ve Arşivcilik*, Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1976.

Ataman, Bekir Kemal. “Arşivler ve Halkla İlişkiler”, *Bilgi Yönetimi: Akademik Yaklaşımlar*. haz. Berat Bir Bayraktar, İstanbul: Beta, 2006, s. 205-223.

Bautier, Robert-Henri. “Principles of Archival Legislation”, *A Manual of Tropical Archivologie*, ed. Yves Pérotin, Paris: The Hague, 1966.

Bazin, Paule Rene. “Arşiv Sergileri ve Tanıtım: Arşivcilikte Mesleki Derneklerin Rolü”, *Arşivcilik Konferansları I*, Çev. Ahmet Oğuz İcimsoy, haz. Hamza Kandur, İstanbul: Librairie de Péra, 1995, s. 26-36.

Binark, İsmet. *Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri*, Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1980.

Bundesrepublik Deutschland. “Amtsleitung”. 20 Mart 2013 tarihinde <http://www.bundesarchiv.de/bundesarchiv/organisation/amtsleitung/index.html> adresinden erişildi.

Carbone, Salvatore ve Raoul Guêze. *Draft Mdel Law on Archives: description and Text*, Paris: Unesco, 1972.

Çiçek, Niyazi. “Türkiye’deki Belge Yönetimi Uygulamalarında Mevzuat Problemi: Dosya Yönergesi Örneği”, *Bilgi Eksenli Kuram ve Uygulamalar: Sorgulayıcı ve Çözümleyici Yaklaşımlar Sempozyumu (31 Mayıs-02 Haziran 2012 Ürgüp Nevşehir)*

Bildiriler, Ankara: Ankara Üniversitesi, 2012, ss. 403-419.

Delmas, Bruno. *Arşivler*, Nihal Somer (Çev.), Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1991.

Dearstyne, Bruce W. *Arşivsel Girişim. Modern Arşivcilik İlkeleri, Uygulamaları ve Yönetim Teknikleri*, Çev. Mustafa Akbulut ve A. Oğuz İcimsoy, İstanbul 2001.

Göyünç, Nejat. “Devlet veya Millî Arşiv Kurulu Lüzumu ve Teşkili Hakkında”, *I. Millî Arşiv Şûrası -20-21 Nisan 1998- Tebliğler-Tartışmalar*, Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1998, s. 15-21.

Justrell, Börje. *What is This Thing We Call Archival Science? A Report on an International Survey*, Stockholm: The National Archives Sweden, 1999.

Keskin, İshak. “Türkiye İçin Bir Arşiv Kanunu Yazmak: Bir Model Önerisi”, *Arşiv Dünyası*, 13 (2012), s. 5-19.

Ketelaar, Eric. *Archival and Records Management Legislation and Regulations. A RAMP Study with Guidelines*, Paris: Unesco, 1985.

Kingdom of Swaziland. “Ministry of Information, Communications and Technology”. 15 Şubat 2013 tarihinde http://www.gov.sz/index.php?option=com_content&view=article&id=213&Itemid=303 adresinden erişildi.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti. KKTC Resmi Gazete, “Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası”. yayım tarihi: 1 Mart 1990, Sayı: , 26 Mart 2013 tarihinde <http://arsiv.kamunet.net/mevzuat/15-1990s.htm> adresinden erişildi.

Magyar Köztársaság. “Jogsabálykereső”. 21 Mart 2013 tarihinde http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99500066.TV adresinden erişildi.

Özdemir, Lâle. “The National Archives and the Lord Chancellor’s Advisory Council on National Records and Archives in the Freedom of Information Era”, *Journal of the Society of Archivists*, 30/2 (October 2009), s. 137-145.

Republicii România. “Romanian Law of the National Archive”. 21 Mart 2013 tarihinde <http://www.right2info.org/resources/publications/laws-1/romania-law-on-national-archives/view> adresinden erişildi.

60 Makalenin hazırlanışında görüş, öneri ve düzeltmele-riyle yardımını esirgemeyen Doç. Dr. Niyazi Çiçek’e teşekkürlerimi sunarım.

Republik Österreich. “Österreichisches Staatsarchiv-Kurzinformation”. 20 Mart 2013 tarihinde <http://www.oesta.gv.at/site/4979/default.aspx> adresinden erişildi.

République française. “Archives de France”. 25 Şubat 2013 tarihinde <http://www.culturecommunication.gouv.fr/Disciplines-et-secteurs/Archives2> adresinden erişildi.

T.C. Başbakanlık. Resmi Gazete. “Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun”, kanun sayısı: 3056, yayımlandığı Resmi Gazete sayısı: 18550, yayım tarihi: 19 Ekim 1984.

T.C. Başbakanlık, Resmi Gazete, “Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik”, sayı: 19816, yayım tarihi: 16 Mayıs 1988.

T.C. Başbakanlık, Resmi Gazete, “Muhafazasına Lüzum Kalmayan Evrak ve Malzemenin Yok Edilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnemenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun”, kanun no: 3473, *Resmi Gazete*’nin sayısı: 19949, yayım tarihi: 4 Ekim 1988.

United Kingdom. “The Public Record Act 1958”. 15 Şubat 2013 tarihinde <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/6-7/51> adresinden erişildi.